

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

«_____» _____ 202__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійної програми Державні та місцеві фінанси

на тему: Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації

Здобувачки групи ДФз-92-0с Гончарової Вікторії Іванівни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Вікторія ГОНЧАРОВА
(підпис)

Керівник доцент, к.е.н., доцент _____ Надія ДЕХТЯР

Суми 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«__» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувачки групи ДФз-92-0с інституту (центру) БІЕМ
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Гончарової Вікторії Іванівни

Тема роботи: Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації

Затверджено наказом по СумДУ № від «12» травня 2023 р.

Термін здачі здобувачкою завершеної роботи «29» травня 2023 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, державний веб-портал для громадян «Прозорий бюджет», офіційний сайт Департаменту фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради, Інформаційний портал Сумської міської ради, офіційний сайт «Децентралізація».

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):
теоретичні засади планування місцевих бюджетів в умовах децентралізації; аналіз планування та виконання бюджету Сумської міської ТГ; діагностика фінансової децентралізації на прикладі бюджету Сумської міської ТГ; стратегічні шляхи фінансового забезпечення розвитку Сумської міської ТГ

Дата видачі завдання: «30» січня 2023 р.

Керівник доцент, к.е.н., доцент

Надія ДЕХТЯР

Завдання прийнято до виконання
«30» січня 2023 р.

Вікторія ГОНЧАРОВА

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр
на тему:

Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації роботи
Вікторії Іванівни Гончарової

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 46 сторінках, з яких список використаних джерел із 51 найменування. Робота містить 13 таблиць, 7 рисунків, а також 5 додатків.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Використання ефективних науково-практичних підходів до формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації набуває важливого значення у забезпеченні місцевого соціально-економічного розвитку в усіх сферах життя населення, що і обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у систематизації теоретичних засад та науково-практичних підходів до формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації.

Методи дослідження: аналізу, синтезу, індукції, статистичного аналізу, оцінка коефіцієнтів фінансової децентралізації місцевих бюджетів України, кореляційно-регресійний аналіз.

Основний результат роботи полягає в оцінюванні показників фінансової децентралізації бюджету Сумської міської ТГ, побудові лінії тренду показників бюджету Сумської міської ТГ.

Результати основних положень кваліфікаційної роботи були опубліковані у вигляді тез: Дехтяр Н. А., Гончарова В. І. Особливості формування місцевих бюджетів в умовах цифровізації бюджетного процесу.

Ключові слова: фінансова децентралізація, місцевий бюджет, органи місцевого самоврядування, планування

ЗМІСТ

Перелік скорочень, умовних позначень, одиниць і термінів.....	5
Вступ.....	6
1 Теоретичні засади планування місцевих бюджетів в умовах децентралізації.....	8
2 Аналіз планування та виконання бюджету Сумської міської ТГ ... Помилка! Закладку не визначено.	8
3 Діагностика фінансової децентралізації в бюджеті Сумської міської ТГ...	33
4 Стратегічні шляхи фінансового забезпечення розвитку громад.....	41
Висновки... ..	Помилка! Закладку не визначено.
Список використаних джерел	Помилка! Закладку не визначено.
Додатки.....	55

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕФПДНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

БД.....	Бюджетна декларація
БКУ.....	Бюджетний Кодекс України
БП.....	Бюджетна програма
БСМТГ.....	Бюджет Сумської міської територіальної громади
БУ.....	Бюджетна установа
ВА.....	Військова адміністрація
ВВП	Внутрішній валовий продукт
ГРБК.....	Головні розпорядники бюджетних коштів
ДБ.....	Державний бюджет
ДРП	Державна регіональна політика
КМУ.....	Кабінет міністрів України
МБ	Місцеві(ий) бюджет(и)
МФО.....	Місцевий фінансовий орган
МФУ.....	Міністерство фінансів України
МЕР.....	Місцевий економічний розвиток
ОТГ	Об'єднані територіальні громади
ОМС.....	Органи місцевого самоврядування
ПДФО.....	Податок на доходи фізичних осіб
ПМЦ.....	Програмно-цільовий метод
ФД	Фінансова децентралізація

ВСТУП

В сучасних умовах важливим інструментом регулювання темпів суспільного розвитку на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць є МБ, основним призначенням яких є фінансове забезпечення розвитку сіл, селищ, міст, ОТГ, районів, областей та виконання соціально-економічних завдань покладених на ОМС. Поглиблення процесів децентралізації в Україні вимагає не тільки задекларованої на законодавчому рівні фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, а й створення сучасних дієвих механізмів реального забезпечення фінансової стійкості МБ.

Дослідження проблематики формування МБ, як головної складової фінансів ОМС, на сучасному етапі набуває особливого значення. Використання ефективних науково-практичних підходів до формування МБ в умовах ФД набуває важливого значення у забезпеченні місцевого соціально-економічного розвитку в у всіх сферах життя населення, що і обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес планування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.

Предметом дослідження є науково-практичні підходи до формування місцевих бюджетів в напрямку поглиблення процесів фінансової децентралізації.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у систематизації теоретичних засад та науково-практичних підходів до формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації.

Відповідно до поставленої мети були визначені завдання:

– систематизувати етапи впровадження фінансової децентралізації в Україні;

- розкрити сутність формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації;
- провести аналіз планування та виконання бюджету Сумської міської територіальної громади;
- здійснити діагностику фінансової децентралізації на прикладі бюджету Сумської міської територіальної громади;
- розкрити особливості стратегічних шляхів розвитку Сумської міської територіальної громади;
- систематизувати інструменти місцевого економічного розвитку.

У ході дослідження були використані такі методи дослідження, як: аналізу, синтезу (при дослідженні економічної сутності формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації, систематизації інструментів місцевого економічного розвитку), індукції, дедукції (на етапі аналізу взаємозв'язку між принципами діяльності органів місцевого самоврядування та фінансової децентралізації), статистичного аналізу (до показників бюджету Сумської міської ТГ, оцінки коефіцієнтів фінансової децентралізації а також місцевих бюджетів України), а також кореляційно-регресійного аналізу відповідно (побудова лінії тренду показників бюджету).

Інформаційна база дослідження: законодавчі та нормативні акти, підручники, навчально-методичні посібники, періодичні видання, інтернет-ресурси, статистична інформація, державний веб-портал бюджету для громадян «Прозорий бюджет», офіційний сайт Департаменту фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради, Офіційний сайт Сумської міської ради, офіційний сайт Децентралізація.

Практичне значення полягає в ідентифікації та систематизації науково-практичних підходів до формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації, оцінюванні показників фінансової децентралізації бюджету Сумської міської ТГ, побудові лінії тренду показників фінансової децентралізації Сумської міської ТГ.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Процес децентралізації зумовлений прагненням країн до підвищення ефективності надання суспільних послуг, усунення макроекономічної нестабільності та прискорення процесу економічного зростання. Світовий досвід функціонування муніципалітетів вказує на те, що не існує стандартної моделі децентралізації, оскільки бюджетні процеси, процедури, бюджетні регламенти та календарі в кожній країні мають свої особливості і відрізняються одне від одного та залежать від пріоритетних цілей, завдань, а також бюджетних технологій і механізмів реалізації. Кращими практиками запровадження децентралізованих моделей управління ОТГ вважається досвід Чеської Республіки, Словаччини, Угорщини, Польщі та інших країн.

Поняття «децентралізація» має багатозначне забарвлення, проте в класичному розумінні означає послаблення централізації; система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до ОМС; розширення прав низових органів управління [9].

У наукових дослідження можна виокремити наступні основні типи децентралізації на рівні держави: політична, екологічна, економічна (ринкова), адміністративна, фінансова (фіскальна, бюджетна). Види децентралізації представлені на рис. 1.1 [17, 19, 34].

Економічна сутність фінансової децентралізації лежить у площині нашого дослідження, тому доцільно зупинитися на наукових доробках як зарубіжних так і вітчизняних науковців у цьому напрямку.

Слід відзначити, в зарубіжному науковому просторі частіше використовується термін «фіскальна децентралізація».

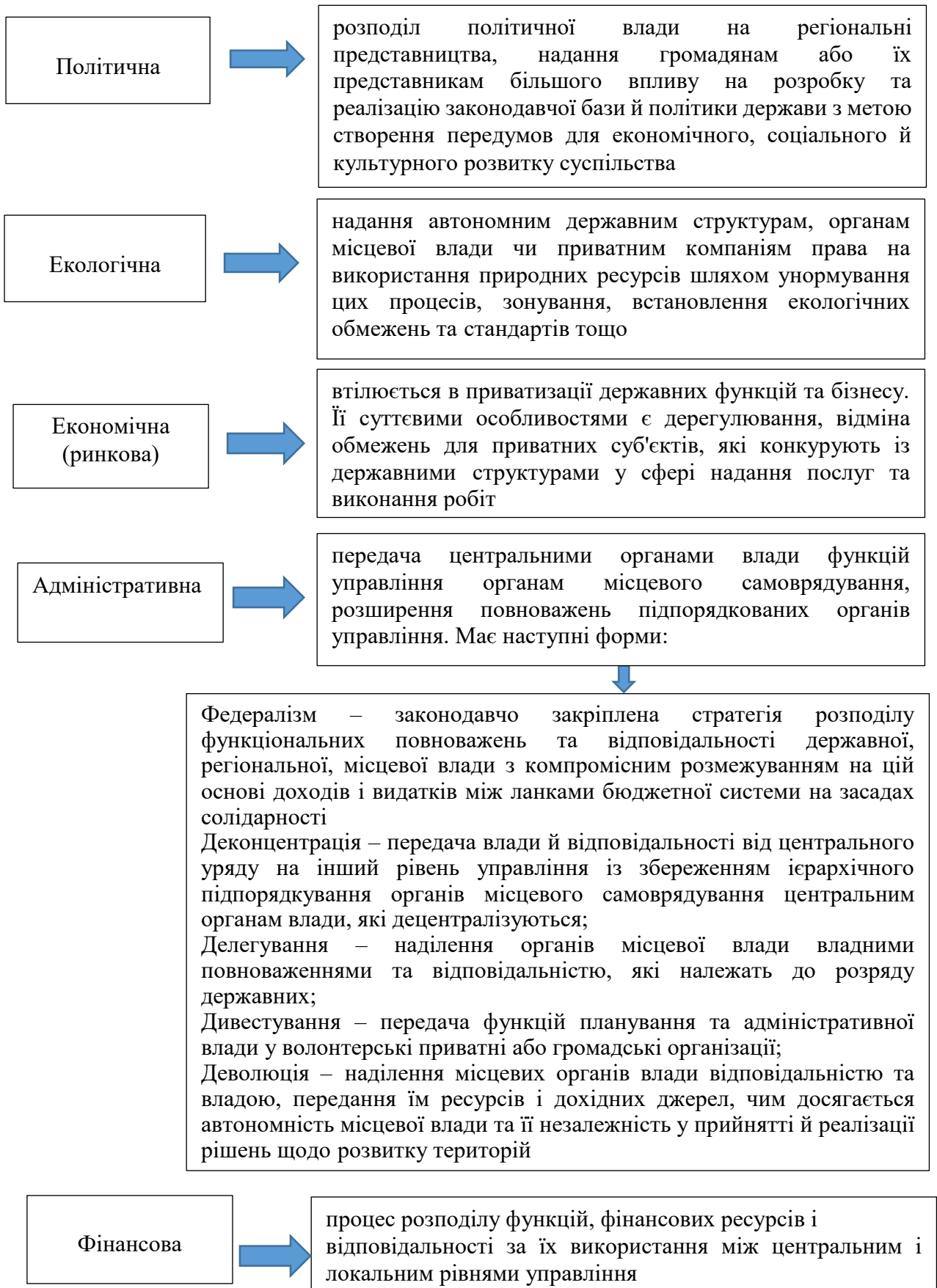

Рисунок 1.1 – Види та форми децентралізації

Основоположником ідеї ФД був американський економіст Ч. Тібо. На його думку, саме ФД дає змогу субнаціональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування та забезпечення населення суспільними й громадськими послугами. Науковець довів, що лише при фінансовій автономії субнаціональних органів управління публічні видатки зможуть відповідати індивідуальним уподобанням-споживачів згідно з їхніми потребами. Гіпотеза Ч. Тібо може бути сформульована так: «при наявності великої кількості територіальних одиниць та інтенсивної міграції населення ФД сприяє Паретто-поліпшенням, так як вона створює передумови для адекватного виявлення вподобань, що стосуються суспільних благ» [4].

Значний внесок у розвиток теорії ФД зробив англійській науковець економіст В. Оутс. Вчений запропонував визначення ФД як право прийняття незалежних рішень децентралізованими одиницями. Тобто регіональні та місцеві органи влади мають можливість самостійно приймати фінансові рішення та рішення з питань з управління територією [46].

Вітчизняні науковці [4] ФД пов'язують з використанням бюджетних практик щодо організації управління бюджетними ресурсами і міжбюджетними відносинами всередині системи так із зовнішнім середовищем - суспільством і економікою в цілому. В науковій праці [16] ФД опосередкована з бюджетною децентралізацією як процес передачі повноважень (функцій, компетентності, відповідальності) і фінансових ресурсів на їх виконання від центральних органів влади до місцевих. Погоджуємося з думкою автора наукової праці [17], яка розглядає фінансову децентралізацію як процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління. Теоретичні підходи до розуміння економічної сутності поняття ФД представлені в табл.А.1 Додаток А.

Публічний веб –додаток Google Trends демонструє динаміку пошукових запитів досліджуваної дефініції. Так, на рис. А.1 Додатку А представлена динаміка запитів на такі дефініції як: «фінансова децентралізація», «фіскальна

децентралізація», «місцеві бюджети» за період з 2004 р. по травень 2023 року. Найбільшу популярність терміни «фінансова децентралізація» та «фіскальна децентралізація» мали до 2009 р., а популярність запитів на термін «місцевий бюджет» не зменшується. Найбільш популярний цей термін був серед науковців Індії, США, Уганди, Філіппін, Нігерії та інші (рис. А.2 Додаток А).

Необхідно зазначити, що у вітчизняній економічній літературі активні дослідження щодо ФД та необхідності, проблематики, перспектив запровадження її на теренах України відбувались у період 2010-2016 роках.

Починаючи з 2017 року науковці та практики пропонували свої напрацювання щодо систематизації етапів запровадження ФД, підбивали підсумки, акцентували увагу на кращих практиках ФД в ОТГ в Україні. З цього приводу до переваг процесу запровадження ФД в Україні слід віднести розробку цілої низки законодавчих та нормативних актів, цифровізація та прозорість діяльності ОМС, яка відображається на офіційних сайтах органів влади: Міністерства Фінансів України, Децентралізації влади, сайтах ОТГ та інших інформаційно-аналітичних ресурсах (порталах), таких як: Є-data, Logica, Dozorro, Дія, Є-DEM та інші.

ФД передбачає надання на місцевий, регіональний рівень стільки повноважень (підкріплених ресурсами), скільки реально місцева влада може освоїти задля виконання покладених на неї обов'язків, у т.ч. у сфері надання публічних послуг та підвищення добробуту людей, що проживають на певній території. Серед актуальних питань, що має вирішити реальна ФД: залучення громадян до вирішення актуальних питань МЕР; підвищення самосвідомості громадян як «господарів» території, на якій вони проживають; задіяння на потреби регіонального розвитку внутрішніх ресурсів (тих, що розташовані на даній території); впровадження дієвих стимулів та важелів, зорієнтованих на стимулювання економічного зростання громад. Отже – децентралізація охоплює величезний спектр діяльності – від розвитку політичної свідомості громадян, становлення громадянського суспільства і до вирішення економічних питань розвитку певної території (територіальної громади). В

основу ФД закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування [13] та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Процес ФД влади в Україні охоплює декілька етапів. Систематизація етапів запровадження процесу ФД в Україні представлена в табл. А.2 додаток А.

Серед значних досягнень у запровадженні процесу ФД в Україні слід зазначити:

– 2014-2019 роки: законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році. У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ «Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади». Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі. Зміни до Конституції щодо утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядового типу дали чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади. Зусиллями вітчизняних науковців, практиків, експертів проект змін до Конституції був розроблений та переданий на широке публічне обговорення. Запропоновані зміни підтримало суспільство та високо оцінила Венеційська Комісія;

– 2020-2021 роки: КМУ визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень КМУ сформовано 1469 ТГ на всій території країни. 17 липня 2020 року ВРУ прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів». Згідно з документом, в Україні 136 районів, старі 490 районів ліквідовано. 16 липня 2020 р. ВРУ прийняла зміни до виборчого законодавства у частині проведення місцевих виборів на новій

територіальній основі громад і районів. Формування агенцій регіонального розвитку з метою реалізації ефективної державної регіональної політики в регіонах [11, 32, 37]. Усе вищезазначене створило стійке підґрунтя для наступних етапів розвитку ФД у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших напрямках розвитку ТГ;

– 2022 рік – сьогодні: ОМС, ОТГ функціонують в умовах воєнного стану. Повноваження ОМС додатково до Закону «Про місцеве самоврядування» [28] регулюються положеннями Закону України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» [30]. Цей закон регулює, зокрема, створення військових адміністрацій (ВА). Функції ВА подібні до функцій військово-цивільних адміністрацій, створюваних у частині областей, районів і громад згідно із Законом від 03 лютого 2015 р. № 141-VIII «Про військово-цивільні адміністрації» [29]. Міське самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст (ст.2 п.2) [28]. Саме в умовах воєнного стану ОМС в Україні довели свою життєздатність. У більшості регіонів ОМС зберегли свою функціональність і керованість, здатність здійснювати ефективне управління у співпраці з державною владою в особі ВА та їхніх очільників. Отже, реформа ФД триває, і в 2023 р. планується запровадження інституту префектів та запровадження низки законопроектів (рис. А.3 Додаток А) [14, 32, 39, 42].

Доречно представити принципи ФД і ОМС та продемонструвати їхній зв'язок на рис. 1.2. Принцип ФД та ОМС систематизовано на основі аналізу наступної літератури [6, 18, 28, 34]. У розрізі теми дослідження необхідно акцентувати увагу на тому, що суб'єктами фінансової децентралізації є ОМС, які мають свою систему відповідно до закону [28] й включають: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні

ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.

У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Рисунок 1.2 – Взаємозв'язок принципів ФД та ОМС
(сформовано автором)

При цьому, територіальна громада (ТГ) це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [28].

Об'єктами ФД є матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування: рухоме і нерухоме майно, доходи МБ, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл,

селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Законодавче регулювання матеріальної та фінансової основи ОМС регулює розділ III Закону [28].

Саме власні та делеговані повноваження ОМС дозволяють візуалізувати складові процесу фінансової децентралізації наступним чином рис. 1.3.

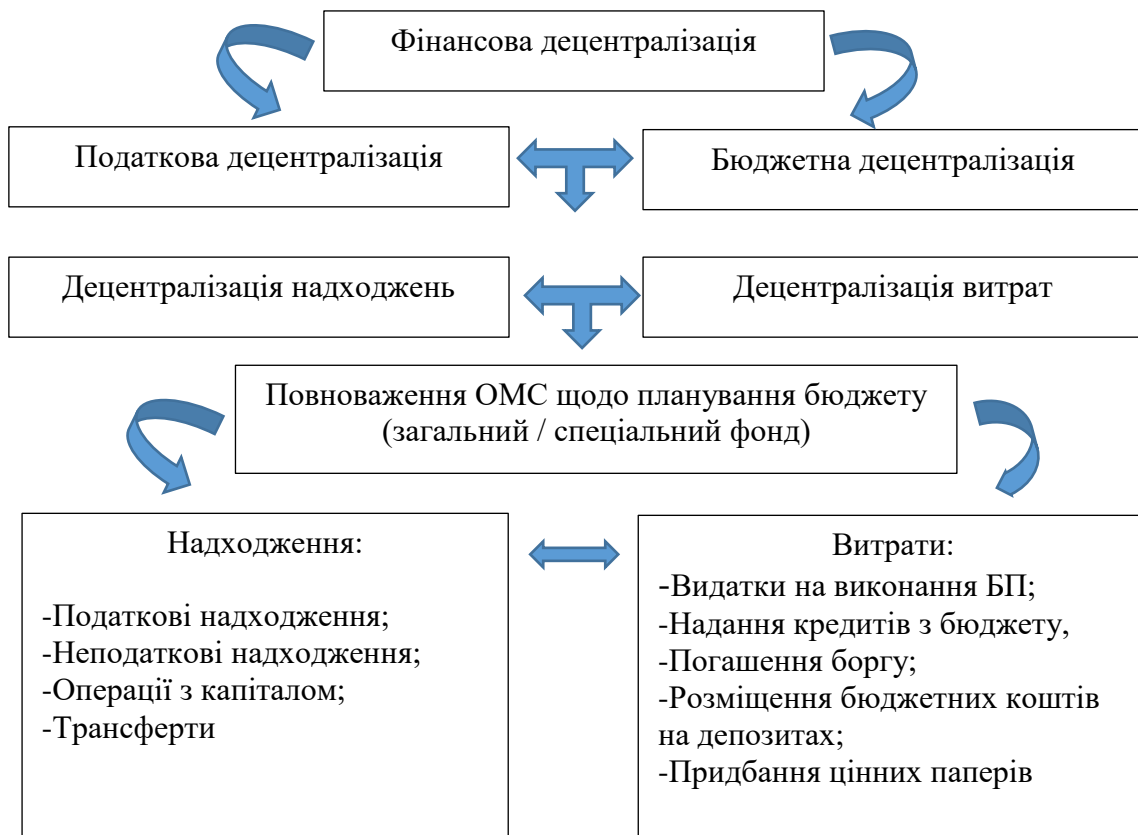

Рисунок 1.3 – Сутність формування МБ в умовах ФД
(запропоновано автором)

Відповідно до ст. 63 БКУ, МБ містить надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету [7].

З реалізації самоврядного повноваження щодо формування прогнозу МБ і починається бюджетний процес в умовах децентралізації на місцевому рівні.

Взагалі етапи бюджетного процесу представлені на рис. А4. Додаток А. Нормативні положення, які внесли зміни до бюджетного процесу на місцевому рівні в умовах воєнного стану представлені на рис. А.5 Додатку А [23]. Організаційно-методологічні засади складання прогнозу МБ (включаючи типову форму прогнозу МБ) визначаються МФУ. Показники прогнозу МБ визначаються з урахуванням положень та показників, визначених на відповідні бюджетні періоди БД та прогнозом МБ, схваленим у попередньому бюджетному періоді. МФО розробляє та у визначені ним терміни доводить до ГРБК інструкції з підготовки пропозицій до прогнозу МБ та орієнтовні граничні показники видатків МБ та надання кредитів з МБ на середньостроковий період [7]. Керівник МФО приймає рішення про включення пропозицій ГРБК до прогнозу МБ. Прогноз МБ містить положення, що регламентує ст. 75 БК [7]. Проект рішення про МБ та пояснювальна записка, яка до нього додається регулюється ст. 76 БКУ. Затверджуються МБ відповідною місцевою радою відбувається до 25 грудня року, що передуює плановому (ст. 77 БКУ). Надходження та витрати МБ регулює глава 11 БКУ. Аналіз МБ та БСМТГ за доходами та видатками у розрізі загального та спеціального фондів буде представлено в наступних пунктах роботи.

Проте як зазначалося раніше в умовах воєнного стану відбулися зміни в бюджетному процесі і на 2023 р. прогноз МБ складався на рік. Особливості формування МБ в Україні на 2023 р. представлено на рис. А.6 Додатку А. Серед ключових нововведень та змін щодо формування МБ слід зазначити наступні [38, 39, 41]: на рівні 64% ПДФО продовжено норму зарахування до бюджетів сільських, селищних, міських ТГ; горизонтальне вирівнювання для ОМС здійснено на основі надходжень ПДФО у 2022 р.; утворено фонд ліквідації наслідків збройної агресії; механізм визначення ліміту загального обсягу місцевого та гарантованого боргу удосконалюється; змінюються норми фінансування охорони здоров'я у зв'язку із переходом на механізм державних фінансових гарантій; зарахування до державного бюджету єдиного податку, платником якого є електронний резидент (е-резидент); КМУ в умовах

воєнного стану надано повноваження щодо заходів загальної мобілізації передачі коштів на здійснення окремих видатків МБ від однієї до іншої місцевої ради у вигляді міжбюджетного трансферту.

Рада АРК, обласні, міські, районні, селищні, сільські ради при затвердженні відповідних МБ враховують у першочерговому порядку потребу в коштах на: оплату праці працівників БУ відповідно до встановлених законодавством України умов оплати праці та розміру мінімальної заробітної плати; на проведення розрахунків за електричну та теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ та послуги зв'язку, які споживаються. Ліміти споживання енергоносіїв у натуральних показниках для кожної БУ встановлюються виходячи з обсягів відповідних бюджетних асигнувань (БА). При цьому, ст. 10 БКУ регулює класифікацію видатків та кредитування в т.ч. МБ за: бюджетними програмами; ознакою ГРБК; функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування.

Програмна класифікація видатків та кредитування бюджету використовується при застосуванні ПЦМ у бюджетному процесі. Програмна класифікація видатків та кредитування МБ формується МФО за пропозиціями, поданими ГРБК під час складання проекту рішення про БМ у бюджетних запитах шляхом розподілу видатків та кредитування МБ за бюджетними програмами у рішенні про МБ і може бути уточнена під час виконання МБ при внесенні змін до рішення про МБ та у разі застосування положень частини 6 ст. 23 та частини 2 ст. 24 БКУ. Також, серед основних досягнутих результатів формування МБ в умовах ФД в Україні необхідно відзначити запровадження: публічності бюджетного процесу, гендерно-орієнтованого бюджетування, упровадження громадського бюджету, бюджетного календаря, бюджетного регламенту, методичних вказівок PEFA щодо оцінювання МБ; ІАС «LOGICA» для планування та прогнозування МБ та інше.

2 АНАЛІЗ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТГ

Сумська міська територіальна громада – ОТГ обласного значення. Адміністративним центром є місто Суми. Утворена громада 24 квітня 2019 року шляхом приєднання Піщанської сільської ради до Сумської міської ради обласного значення. 21 жовтня 2020 року до складу Сумської міської територіальної громади включені сільські територіальні громади: Стецьківська, Битицька і Великочернечинська та утворені відповідні старостинські округи. ОТГ утворена відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення» та відповідно до Перспективного плану формування територій громад Сумської області, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020 року № 598-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Сумської області». Площа Сумської міської ОТГ складає 356,3353 кв. км [15].

Сумська міська ОТГ формує свій бюджет з 2020 року. Відповідно аналіз планування та виконання БСМТГ здійснено за 2020-2023 роки. За 2018-2019 роки представлений аналіз виконання міського бюджету м. Суми.

Отже, відповідно до рішення Сумської міської ради «Про звіт виконання міського бюджету м. Суми 2019 рік» від 26 лютого 2020 року №6404 – МР динаміка доходів міського бюджету за 2018-2019 рр. представлена на рис. Б.1 Додатку Б. Так за 2019 рік бюджет м. Суми виконано у сумі 2 978107,3 тис грн, що становить 94,7 % до затвердженого плану на рік та на 383 671,4 тис грн (або на 11,4 %) менше надходжень за 2018 р., в т. ч. [10, 12, 15]:

- надходження до загального фонду склали 2819 699,1 тис грн (відповідно 95,1 %) та на 386 518,4 тис гривень (або на 12,1 %) менше

надходжень за 2018 р., з них: власні доходи – 1 768 363,5 тис грн (відповідно 94,9 %), що на 152 962,1 тис грн (або на 9,5 %) більше надходжень за 2018 рік. Загальна сума недовиконання за розписом становить 95 181,3 тис грн (або 5,1 %), що зумовлено переважно за рахунок невиконання планових показників по ПДФО (97 295,2 тис грн) та плати за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів (2495,0 тис грн);

- офіційні трансферти склали 1051 335,6 тис грн (95,4 %), що на 539 480,5 тис грн (або на 33,9 %) менше надходжень за 2018 р. переважно за рахунок зменшення надходжень по субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату житлово - комунальних послуг 512 541,0 тис грн (за рахунок запровадження з лютого 2019 р. механізму надання субсидій громадянам у грошовій формі); на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій 23 828,6 тис грн (за рахунок виділення коштів з державного бюджету у менших обсягах, ніж у 2018 р).

Надходження до спеціального фонду у 2019 р. становили 158 408,2 тис грн (88,7 %), що на 2 847,0 тис грн (або на 1,8 %) більше надходжень за 2018 р., з них: власні доходи – 100 367,3 тис грн (85,0 %), що на 1546,7 тис грн (або на 1,5 %) менше надходжень за 2018 р;

- офіційні трансферти склали 58 040,9 тис грн (96,0 %), що на 4 393,7 тис грн (або на 8,2 %) більше надходжень за 2018 р. переважно за рахунок збільшення надходжень по субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах 3123,6 тис грн; за рахунок залишку коштів освітньої субвенції, що утворився на початок бюджетного періоду, на утримання професійно-технічних навчальних закладів (проведення поточних ремонтів, придбання матеріалів, обладнання та інвентарю тощо) 1218,5 тис грн.

Видатки бюджету м. Суми (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)

за 2019 рік склали 2976085,1 тис грн (або 92,0 % до затверджених бюджетних призначень), у тому числі по загальному фонду - 247695,0 тис грн (або 96,2 %) та по спеціальному фонду - 499290,1 тис грн, з них бюджет розвитку – 370614,5 тис грн (75,7 %). Обсяг видатків бюджету м. Суми за 2018-2019 рр. за загальним фондом представлена на рис. Б.2 Додаток Б. Видатки спрямовувалися на виконання 27 міських програм та окремих заходів програми економічного і соціального розвитку м. Суми, затверджених рішеннями Сумської міської ради у 2019 році у сумі 2062559,2 тис грн, що становить 69,3 % до загального обсягу видатків міського бюджету, зокрема:

- комплексну міську програму «Освіта м. Суми на 2019–2021 рр.» – 894783,1 тис. грн;
- комплексну цільову програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства міста Суми на 2018–2020 рр. – 449 650,9 тис грн;
- міську комплексну Програму розвитку міського пасажирського транспорту м. Суми на 2019–2021 р. – 32683,2 тис грн;
- міську програму «Місто Суми – територія добра та милосердя» на 2019–2021 роки» – 84136,3 тис грн;
- міську програму «Соціальна підтримка учасників антитерористичної операції та членів їх сімей» на 2017–2019 роки» – 24048,7 тис грн.

Прогноз БСМТГ на 2022-2023 рр. розроблено на основі БКУ та Податкового кодексу України, Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік», постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. №671 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки», Стратегії розвитку міста Суми до 2030 року, затвердженого рішенням Сумської міської ради від 24 грудня 2019 року №6246–МР, цільових (комплексних) програм та враховує: очікуване виконання дохідної частини бюджету у поточному році; динаміку і останні тенденції соціально-економічних показників, їх взаємозв'язки і взаємовплив;

пріоритети використання бюджетних коштів з метою ефективного їх розподілу; реалізацію інвестиційних проектів тощо.

Метою Прогнозу є створення дієвого механізму управління бюджетним процесом, встановлення зв'язку між стратегічними цілями розвитку та можливостями бюджету, забезпечення прозорості, передбачуваності та послідовності бюджетної політики.

Відповідно до Прогнозу БСМТГ на 2022-2023 рр. та рішення Сумської міської ради, оприлюднених на сайтах [10, 15] головними цілями та пріоритетами розвитку територіальної Сумської ТГ є: підвищення добробуту та створення комфортних умов для проживання громадян; підтримка розвитку малого і середнього бізнесу, створення умов для підвищення конкурентоспроможності економіки; впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, подальше зниження енергоємності виробництва, підтримка інноваційної діяльності; покращення інвестиційного клімату, зміцнення позитивного міжнародного інвестиційного іміджу; забезпечення високого кредитного рейтингу та сприяння подальшому розвитку міжнародного співробітництва, спрямованого на отримання кредитів, грантів або інших фінансових інструментів для реалізації інвестиційних проектів; розширення та поглиблення зовнішніх зв'язків; розвиток житлово-комунального господарства, модернізація житлово-комунальної інфраструктури міста та покращення стану об'єктів житлово-комунального господарства; створення умов для поліпшення функціонування установ охорони здоров'я, освіти, культури та інших установ соціально-культурної сфери; покращення стану навколишнього природного середовища та забезпечення екологічно збалансованого використання природних ресурсів; проведення цілеспрямованої містобудівної політики; підвищення ефективності використання комунальної власності, діяльності комунальних підприємств, раціональне використання земельних ресурсів; залучення участі громади у бюджетному процесі для більш ефективного вирішення проблем.

Зазначені цілі відповідають бюджетним запитам на 2023-2025 рр., що опубліковані на офіційному сайті Департаменту фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради [12] та задекларованим програмам розвитку Сумської ТГ на 2023-2024 роки, які представлені на офіційному сайті Сумської міської ради [12, 15]. Прогноз БСМТГ на 2022-2023 роки ґрунтувався на розрахункових прогнозних показниках економічного та соціального розвитку, виходячи з аналізу статистичних показників розвитку Сумської міської ТГ (табл. Б.1 Додаток Б) [10].

Також було враховано підвищення розмірів державних соціальних стандартів, а саме: розмір мінімальної заробітної плати: з 01.01.22 - 6700 гривень, темп росту - 7,2%, з 01.01.23 - 7176 грн, темп росту - 7,1 %; розмір І тарифного розряду Єдиної тарифної сітки: з 01.01.22 - 2983 грн, темп росту - 7,2 %, з 01.01.23 - 3195 грн, темп росту - 7,1 %; розмір прожиткового мінімуму: в розрахунку на одну особу: з 01.01.22 - 2 393 гривень, з 01.07.22 - 2508 гривень, з 01.12.22 - 2589 грн; з 01.01.23 - 2 589 гривень, з 01.07.22 - 2713 грн, з 01.12.22 - 2778 грн; індекс споживчих цін: у середньому до попереднього року на 2022 р. - 106,7; на 2023 р. - 106,0; грудень до грудня попереднього року на 2022 р. - 106,2; на 2023 р. - 105,3; індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року) на 2022 р. - 108,0; на 2023 р. - 106,1.

Слід зазначити, із моменту початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну до БСМТГ 5 разів вносились зміни. Зокрема, рішенням від 29 квітня 2022 року кошти було перерозподілено на потреби фінансової допомоги добровольчим формуванням територіальної громади, на допомогу родинам, які постраждали від агресії російської федерації та для фінансової підтримки комунальних підприємств критичної інфраструктури. 11 травня 2022 року виконком виділив 8 мільйонів гривень на поточний ремонт доріг. Рішенням від 27 травня 2022 року виділено кошти на фінансову допомогу членам добровольчих формувань та безкоштовний проїзд у комунальному транспорті для військових. Рішенням від 10 червня 2022 року очільник міста повідомив про виділення додаткових коштів на фінансування

добровольчих формувань. Загалом протягом дії режиму воєнного стану з БСМТГ для сприяння територіальній обороні в 2022 р. виділили кошти на загальну суму 8,2 млн грн, а на фінансування та матеріально-технічне забезпечення заходів національного спротиву – 59,3 млн грн [40]. 14 грудня 2022 р. Сумська міська рада прийняла рішення №3309-МР «Про бюджет Сумської міської територіальної громади на 2023рік» [15]. Таким чином, формування БСМТГ відбувалось в умовах ФД з додержанням всіх законодавчо-нормативних вимог бюджетного процесу.

Слід зазначити, сайт Департаменту фінансів, економіки та інвестицій пов'язаний з офіційним сайтом Сумської міської ради. Вкладка «Бюджет Сумської міської ТГ» [15] орієнтує на «Прозорий бюджет» – відкритий веб-портал МФУ[6]. Статистична інформація, що подана на [8] дає можливість проаналізувати:

- БСМТГ в структурі бюджетної системи України;
- виконання БСМТГ за період 2020-2022 років за доходами, видатками, трансфертами, боргом взагалі і у розрізі загального та спеціального фондів;
- кількість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що входять до бюджету (рис. Б.3 Додаток Б).

За даними [8, 10, 15] систематизована інформація щодо виконання БСМТГ за 2020-2022 рр. та затверджені бюджетні показники на 2023 р. (табл. 2.1). Виконання доходів БСМТГ в 2020 р. – 95,2%, видатків – 92,8%; в 2021 р.: доходи були виконані на 102,7%, видатки – на 93,7%; 2022 р.: доходи виконані на 86,2%, видатки на 68,6%. На 2023 рік заплановано: доходи БСМТГ у сумі 3231582224 грн, у т. ч. доходи загального фонду бюджету – 3121486694 грн та доходи спеціального фонду бюджету 110095530 грн; видатки БСМТГ у сумі 3327949884 грн, у т. ч. видатки загального фонду бюджету 2760046613 грн та видатки спеціального фонду бюджету 567903271 грн; повернення кредитів до спеціального фонду БСМТГ у сумі 11117081 грн, в т. ч. повернення бюджетної позички у сумі 7954092 грн, з них: наданої КП «Сумижитло» Сумської міської ради 2054092 грн та неповернутої відповідно

до рішення Сумської міської ради від 29 січня 2014 року № 3009 - МР «Про міський бюджет на 2014 рік»; КП «Сумитеплоенергоцентрально» Сумської міської ради, наданої відповідно до рішення Сумської міської ради від 27 жовтня 2021 року № 2225-МР «Про надання бюджетної позички Комунальному підприємству «Сумитеплоенергоцентрально» та неповернутої у сумі 5600000 грн;

- КП «Інфосервіс» Сумської міської ради, наданої відповідно до рішення Сумської міської ради від 12 травня 2021 року №1048-МР «Про надання поворотної бюджетної позички комунальному підприємству «Інфосервіс» Сумської міської ради» та неповернутої у сумі 300000 грн; надання кредитів із спеціального фонду БСМТГ у сумі 3200399 грн; профіцит за загальним фондом БСМТГ у сумі 361440081 грн; дефіцит за спеціальним фондом у сумі 449891059 грн; оборотний залишок бюджетних коштів БСМТГ у розмірі 500000 грн, що становить 0,02 % видатків загального фонду бюджету; резервний фонд БСМТГ у розмірі 585250 грн, що становить 0,02 % видатків загального фонду бюджету [12, 15].

Таблиця 2.1 – Динаміка показників балансу БСМТГ за період 2020-2023 роки, тис грн

Показники	Загальний фонд					
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р. (затверджено)	Темп росту 2021/2020	Темп росту 2022/2021
Доходи	2435846,5	2979650,4	3125238,1	3121486,7	543803,8	145587,7
Видатки	2016066,2	2293839,6	2500740,6	2760046,6	277773,4	206900,9
Кредитування		9238,9			9238,9	-9238,9
Дефіцит / Профіцит	419780,3	676571,7	624497,5	361440 081	256791,4	-520742
	Спеціальний фонд					
Доходи	145104,1	300763,3	124397,2	110095,5	155659,2	-176366,1
Видатки	575760,2	846368,1	306355,8	567903,2	270607,8	-540012,2
Кредитування	-4,4	-2642,3	-918,5	7916	-2637,9	1723,7
Дефіцит / Профіцит	-430651,6	-542962,3	-181040,0	-449891059	-112310,7	361922,3
	Разом					
Доходи	2580950,7	3280413,8	3249635,4	3231582,2	699463,0	-30778,3
Видатки	2591826,4	3140207,7	2807096,5	3327949,9	548381,3	-333111,2
Кредитування	-4,4	6596,6	-918,5	7916	6601,0	-7515,1

Дефіцит	/	-10871,3	133609,3	433457,4	-449891059	144480,6	309848,0
Профіцит							

Доходи БСМТГ мали тенденцію до збільшення з 2020 по 2022 рр. у розрізі загального фонду. При цьому темп росту за 2021 р. склав 549803,8 тис грн, що становить 122,3%; за 2022 р. – 145587,7 тис грн, що становить 104,8%. За спеціальним фондом ситуація інша. В 2021р. темп росту доходів збільшився на 155659,2 тис грн порівняно з 2020 р. і це становило 207,2%, що позитивно вплинуло на загальний ріст доходів БСМТГ (разом за загальним і спеціальним фондом темп росту за 2021 р. становив 699463 тис грн або 127,1%). В 2022 р. доходи спеціального фонду скоротилися на 176366,1 тис грн, або на 41,3%, що вплинуло на загальне скорочення доходів (разом за загальним і спеціальним фондами на (-30778,3) тис грн зменшення на 99%). Аналогічна ситуація і з видатками БСМТГ: за загальним фондом позитивна тенденція до збільшення фінансування програм та заходів впродовж 2020-2022 рр. (темп росту 2021/2022 – 206900,9 тис грн або 109%). За спеціальним фондом позитивні динаміка темпу росту 2020/2021 р. – 270607,8 тис грн (147%), разом за фондами за 2020/2021р. – збільшення фінансування видатків на 548381,3 тис грн (121,1%). Негативна динаміка в 2022 р., темп росту мав від’ємне значення 540012,2 тис грн або 36,1% зменшення. Загальна сума фінансування в 2022 р (загальний і спеціальний фонд разом) зменшилася на 89,3% або 333111,2 тис грн.

Динаміка кредитування бюджету в 2021р. за загальним і спеціальним фондом вплинула на темпові показники, які склали 6601 тис грн, а в 2022 р. мали від’ємне значення (-7515,1 тис грн). Внаслідок значного секвестрування видатків БСМТГ в 2022 р. мав профіцит у розмірі 443457,4 тис грн. В 2020 р. дефіцит становив 10871,3 тис грн. В 2021 р. був профіцит за загальним фондом 676571,7 тис грн, за спеціальним дефіцит – 542962,3 тис грн, проте разом за БСМТГ в 2021р. внаслідок перевиконання доходів отримано профіцит у

розмірі 133609,3 тис грн. Динаміка доходів БСМТГ за 2020-2022 рр. у розрізі бюджетної класифікації представлена в таблиці 2.2 [8].

Таблиця 2.2 – Динаміка доходів БСМТГ за період 2020-2022 років

Структура бюджету за доходами	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	%
Податкові надходження	1857302	71,96	2369052	72,22	2521705	77,60
Неподаткові надходження	98449	3,81	129415	3,95	196632	6,05
Доходи від операцій з капіталом	7457	0,29	9433	0,29	5528	0,17
Офіційні трансферти	615666	23,85	770154	23,48	525179	16,16
Цільові фонди	2074	0,08	2358	0,07	588	0,02

Найбільшу частку в структурі БСМТГ традиційно займають податкові надходження від 71,96 % в 2020 р. і до 77,60 % в 2022 р. Частка неподаткових надходжень в структурі БСМТГ збільшилася до 6,05 % саме в 2022 р. Офіційні трансферти мали тенденцію до зменшення з 23,85 % в 2020 р. і до 16,16 % в 2022 р. Також негативну тенденцію мали доходи від операцій з капіталом та цільові фонди. Структура та динаміка податкових надходжень БСМТГ за період 2020-2022 років представлена в таблиці 2.3 [8].

Надходження місцевих податків також зменшилося в 2022 р. за рахунок зменшення надходжень податку на майно, а надходження від єдиного податку напроти мало тенденцію до збільшення, як в абсолютних так і відносних значеннях. Також зменшилися надходження від екологічного податку, хоча цей податок, на наш погляд, є потенційно значимий для формування доходної частини місцевих бюджетів у тому числі, БСМТГ, базу його оподаткування, ставки слід удосконалювати.

Динаміку неподаткових надходжень БСМТГ за аналізований період систематизовано в табл. 2.4 [8].

Власні надходження бюджетних установ займають найбільшу частку в структурі неподаткових надходжень БСМТГ, їх обсяг практично в два рази

збільшився в 2022р. і становив 113959,3 тис грн в порівнянні з 2021р. і в 2,5 рази в порівнянні 2020 р. де їхній обсяг становив 47765,8 тис грн.

Таблиця 2.3 – Податкові надходження БСМТГ за період 2020-2022 років

Структура податкових надходжень	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	%
Податки на доходи, податок на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості, в т. ч.	1267759,5	68,26	1663861,1	70,23	1893262,9	75,08
ПДФО	1266927,8	99,93	1657201,1	99,60	1892101,6	99,94
Податок на прибуток підприємств	831,7	0,07	6660	0,40	1161,2	0,06
Рентна плата за використання інших природних ресурсів, в т.ч.	654,7	0,04	2191,6	0,09	1829,3	0,07
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	148,9	22,75	1285,7	58,66	1351,2	73,87
Рентна плата за користування надрами	505,7	77,25	905,9	41,33	478	26,14
Внутрішні податки на товари та послуги, в т.ч.	156581	8,43	174811,7	7,38	152223,1	6,04
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	15500,6	9,90	18096,4	10,35	3366,8	2,21
Акцизний податок з ввезених на митну територію України товарів (продукції)	54162,5	34,59	61483,6	35,17	17545	11,53
Акцизний податок з реалізації суб'єктами оподаткування роздрібною торгівлі	86917,8	55,51	95231,6	54,48	131311,3	86,26
Місцеві податки, в т.ч.	428595,6	23,08	523981,3	22,12	471936,4	18,71
Податок на майно	182713	42,63	209756,4	40,03	156855,9	33,24
Туристичний збір	501	0,12	740,4	0,14	329,5	0,07
Єдиний податок	245380,8	57,25	313484,4	59,83	314750,9	66,69
Інші податки та збори (екологічний податок)	3711,2	0,20	4206,5	0,18	2453,9	0,10

На другому місті в структурі неподаткових платежів займають адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності в межах 38,67 % в 2020 р. і 36,92 % в 2022р., хоча в абсолютному значенні їхній обсяг з 2020 р. збільшився майже в 2 рази. Щодо офіційних трансфертів БСМТГ, за аналізований період їхня структура змінилася значно в 2022 р. і це пов'язано з воєнним станом в країні, 97,99 % це субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (освітня субвенція), з 2021 р. в структурі відсутні дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам.

Таблиця 2.4 – Неподаткові надходження БСМТГ за 2020-2022 роки

Структура неподаткових надходжень	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	3828,8	3,89	11865,7	9,17	2681	1,36
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	38073,5	38,67	47531,5	36,73	72600,8	36,92
Інші неподаткові надходження	8781,5	8,92	9271,6	7,16	7390,8	3,76
Власні надходження бюджетних установ, в т.ч.	47765,8	48,52	60746	46,94	113959,3	57,96
Надходження від сплати за послуги, що надаються бюджетними установами	28173,5	58,98	33371,2	54,94	22465,3	19,71
Інші джерела власних надходжень бюджетних установ	19592,2	41,02	27374,8	45,06	91494	80,29

В цілому, як зазначалося вище офіційні трансферти мали тенденцію до зменшення (табл. 2.5) [8].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що в БСМТГ застосовувалася реверсна дотація. Динаміка реверсної дотації представлена на рис. Б.4 Додаток Б. Так, згідно додатку № 5 Закону України «Про Державний бюджет

України на 2022 рік» обсяг реверсної дотації було визначено в сумі 171293,1 тис грн, що на 70422,4 тис. грн (або на 69,8 %) більше ніж в 2021 р., та на 63176,5 тис грн (або на 58,4 %) більше ніж в 2020 р.

Таблиця 2.5 – Офіційні трансферти БСМТГ за період 2020-2022 роки

Структура трансфертів	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	%
Офіційні трансферти в т.ч.:	615666	23,85	770154	23,48	525179	16,16
Від органів державного управління:	615162,1	99,92	769566,9	99,92	525179,9	100
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	482917,1	78,50	515206,7	66,95	514609,7	97,99
Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	2739,7	0,45	-	-	-	-
Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	129505,2	21,05	254360,1	33,05	10570,2	2,01
Від ЄС, урядів іноземних держав	504,7	0,08	587,2	0,08	-	-

За 2020 рік податок на доходи фізичних осіб по СМТГ на 1 жителя становив 4976,97 грн (по місцевих бюджетах – 3391,84 грн), коефіцієнт податкоспроможності на 2022 рік був розрахований на рівні 1,5 (в 2021 році – 1,3; в 2020 році – 1,4; в 2019 році – 1,5) [12, 15].

Аналіз видатків БСМТГ на порталі «Прозорий бюджет» представлено у розрізі програмної, функціональної та економічної класифікації за період 2020-2022 років.

За функціональною класифікацією видатки БСМТГ за період 2020-2022 років систематизовано в табл. 2.6.

Найбільшу частку в структурі видатків БСМТГ займає фінансування освіти, яке здійснювалося в межах 975151,6 тис грн (37,62%) за 2020 р., 1205123,6 тис грн (38,38%) – 2021 р., 1387298,4 тис грн (49,42%) – 2022 р [8].

Видатки на житлово-комунальне господарство фінансувалися з позитивною динамікою до 2022 р. В рік російської агресії фінансування

скоротилося практично вдвічі і становило 361438,5 тис грн проти 607542,4 тис грн в 2021 р. Значну частку у фінансуванні видатків традиційно займають загальнодержавні функції хоча обсяг фінансування мав тенденцію до зменшення.

Таблиця 2.6 – Динаміка видатків БСМТГ за період 2020-2022 років

Структура видатків	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	%
Загальнодержавні функції	383283	14,79	469676,9	14,96	341455,8	12,16
Громадський порядок, безпека та судова влада	5027,9	0,19	5325,9	0,17	44247,9	1,58
Економічна діяльність	409946,1	15,82	392776,3	12,51	167569,4	5,97
Охорона навколишнього природного середовища	5486,9	0,21	2657,1	0,08	3834,5	0,14
Житлово-комунальне господарство	381766,9	14,73	607542,4	19,35	361438,5	12,88
Охорона здоров'я	246825,3	9,52	203532	6,48	159215,2	5,67
Духовний та фізичний розвиток	79848,7	3,08	103774,9	3,30	88361,8	3,15
Освіта	975151,6	37,62	1205123,6	38,38	1387298,4	49,42
Соціальний захист та соціальне забезпечення	104489,5	4,03	149798,2	4,77	253674,5	9,04

Значно скоротилися обсяги фінансування економічної діяльності з 409946,1 тис грн (15,82 %) в 2020 р. до 167569,4 тис грн (5,97 %) в 2022 р. Скоротилося фінансування на охорону здоров'я до 5,67 % в структурі, проте збільшилося фінансування на соціальний захист і соціальне забезпечення до 9,04 % в структурі.

Традиційно мінімальне фінансування здійснювалося на громадський порядок, безпека та судова влада та охорона навколишнього природного середовища до 1,5 %. Фінансування духовний та фізичний розвиток незначно скоротилося за 2022 р. і становило 3,15 % в структурі.

З паспортами БП за 2017-2023 роки та звітами про їх виконання за 2017-2021 роки можна ознайомитися на [10, 15]. Перелік затверджених паспортів бюджетної програми на 2023 рік БСМТГ представлений в Додатку В. Як приклад, в Додатку Г представлено паспорт БП 3718600 «Обслуговування місцевого боргу». Метою цієї БП є: сплата зобов'язань по обслуговуванню отриманих кредитів з метою впровадження енергоефективних технологій і доходів. Обсяг фінансування БП визначено в межах загального фонду БСМТГ – 1500809,00 грн.).

Отже, питання наповнення бюджету і фінансування видатків БСМТГ стали доволі болючими в 2022 році. Наслідком негативних зовнішніх та внутрішніх факторів (російська збройна агресія, пандемія COVID-19 тощо) у 2022 р. спостерігалось зниження у порівнянні з 2020 - 2021 рр. показників саме спеціального фонду бюджету. За повідомленнями міського голови Сум Олександра Лисенка, протягом березня 2022 р. м. Суми залишили близько 70 тис мешканців. Цей факт, а також зупинка роботи певних підприємств, ушкодження інфраструктури міста та потреба фінансувати гуманітарні та військові напрямки негативно вплинули на наповнення бюджету.

Загальний обсяг збитків, завданих регіону, ОМС оцінюють приблизно в 20 мільярдів гривень. Міський голова наголошував про пошкодження десятків житлових будинків, котельні, електричної підстанції, складів виробничого підприємства (виробник лакофарбових матеріалів «Полісан»), корпусів навчальних закладів (Сумський державний університет), будівель агрофірми, дитячого оздоровчого табору тощо. У місті було створено робочу комісію, завдання якої - опис та оцінка шкоди, завданої власникам об'єктів нерухомого майна внаслідок збройної агресії російської федерації на території Сумської міської ради [40].

З іншого боку, за даними дослідження проведеного Центром соціальних досліджень Сумського державного університету у співпраці з громадською організацією «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщини» населення громади низько оцінює власне соціально-економічне становище, зокрема

близько 80 % зазначають, що їм або зовсім не вистачає коштів на базові потреби (харчування, комунальні платежі, ліки) або ж вистачає на базові потреби, але не більше. Почуваються у небезпеці – 47,9 %, почуваються у безпеці – 22,1 %, не визначилися – 30 %. Більш спокійні оцінки серед чоловіків.

Найчастіше почуваються в небезпеці пенсіонери, люди з багатодітних сімей, особи з інвалідністю, а також одинокі матері. 81,8 % опитаних жителів зазначають про зростання стресу, тривоги, напруженості, лише 18 % опитаних почуваються в нормі.

Зниження зайнятості (працевлаштування) та рівня доходів населення поглиблює фінансову нестабільність і збільшує ризик потрапляння людини у вразливу ситуацію. Близько 60 % мають проблеми з зайнятістю та заробітком, із них: втратили роботу 22 % (13,4% втратили офіційну роботу; 9,3 % - втратили неофіційну роботу); 16,1 % - скоротили долю ставки та рівень заробітної плати, 19,3 % не працюють, як і раніше. Жінки переважають серед тих, хто взагалі втратив роботу, а також серед тих, кого скоротили або ж позбавили додаткових виплат, а чоловіки частіше зазначають, що втратили неофіційну роботу. Зберегли свою зайнятість 86 % працюючих осіб пенсійного віку, тоді як серед молодшої частини населення цей показник коливається від 45,3 % до 56,9 % [26, 35].

Але незважаючи на зазначені проблеми, експерти відмічають, що ОМС показали свою спроможність реагувати на виклики, зокрема, завдяки результатам ФД та підтримці партнерів. ОМС продемонстрували себе якнайкраще в питаннях реагування на кризу і взяли на себе вирішення багатьох проблем в умовах воєнного стану. Представники ОМС здобули значний досвід за час реформи, та й Уряд, міжнародні партнери, серед яких і USAID, доклали багато зусиль для посилення спроможності ОМС у ефективному використанні ресурсів та управлінні ними [20].

3 ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В БЮДЖЕТІ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТГ

Необхідно зазначити, як зарубіжні так і вітчизняні науковці та практики присвячували свої праці розробці методології розрахунку рівня ФД за допомогою підбору більш надійних елементів у ролі вхідних даних. Так, німецький вчений Ч. К. Шарма аналізував позитивні та негативні наслідки, до яких призводить децентралізація. А. А. Шнайдер на основі емпіричних даних 69 країн установив взаємозв'язок між трьома вимірами ФД (фіскальна, адміністративна та політична). Такий метод допоміг йому довести, що традиційний підхід до розрахунку рівня ФД не може обмежуватися лише підрахунком часток місцевих доходів і витрат від загального обсягу витрат, а може охоплювати й змінні інших вимірів [3]. Також в економічній літературі для визначення ступеня ФД можна зустріти індекс децентралізації, який визначається через співвідношення доходів місцевої влади із загальними доходами влади та через співвідношення видатків місцевої влади із загальними видатками влади [33].

Отже рівень ФД може вимірюватися наступним чином:

– коефіцієнт фінансової децентралізації за доходами місцевих бюджетів (КФД_{д.б.}):

$$\text{КФД}_{\text{д.б.}} = \frac{D_{\text{м.б.}}}{D_{\text{з.б.}}} \quad (3.1)$$

де $D_{\text{м.б.}}$ – доходи місцевих бюджетів, грн.;

$D_{\text{з.б.}}$ – доходи зведеного бюджету, грн.

– коефіцієнт фінансової децентралізації за видатками місцевих бюджетів (КФД_{в.б.}):

$$\text{КФД}_{\text{в.б.}} = \frac{B_{\text{м.б.}}}{B_{\text{з.б.}}} \quad (3.2)$$

де $B_{\text{м.б.}}$ – видатки місцевих бюджетів, грн.

$B_{\text{з.б.}}$ – видатки зведеного бюджету, грн.

– узагальнюючий коефіцієнт фінансової децентралізації місцевих бюджетів (КФД_у):

$$\text{КФД}_{\text{у}} = \frac{\text{КФД}_{\text{д.б.}} + \text{КФД}_{\text{в.б.}}}{2} \quad (3.3)$$

Ще одним показником виміру фінансової децентралізації є обсяг міжбюджетних трансфертів, зокрема, дотацій вирівнювання у структурі доходів місцевих бюджетів. Розмір цього показника безпосередньо свідчить про фінансову автономію місцевого самоврядування. Чим він вищий – тим нижчий рівень фінансової самостійності і незалежності місцевого самоврядування. Відтак нижчим є рівень децентралізації, оскільки місцеве самоврядування не має жодного впливу на обсяг цих ресурсів тощо.

Зазначені показники демонструються на сайті Децентралізація [11]. Динаміка показника ФД за доходами МБ представлена на рис. Д.1 Додатку Д за період 2017-2022 рр. Значення показника коливалось в межах від 22,6% до 24,4%, при цьому в 2018 р. відбулась зменшення рівня ФД за доходами МБ до 2,3%, в 2019 р. збільшення до 2,3%, в 2020 та 2021 рр. також зменшення 22,6 та 22,8% відповідно. Позитивна динаміка доходів за видами МБ саме у розрізі бюджетів ТГ та обласних бюджетів зберіглася за аналізований період. Районні бюджети за 2021-2022 рр. мали негативну тенденцію за доходами МБ (рис. Д.2

Додаток Д). Частка трансфертів з ДБ до МБ за період 2018-2022 рр. представлена на рис. Д.3 Додатку Д.

Найбільший рівень офіційних трансфертів мають обласні бюджети, що відповідає законодавству, але їх частка як і частка трансфертів бюджетів ТГ зменшувалась на протязі 2018-2022 рр. від 80% до 32% відповідно. Для ТГ від 42% до 25% відповідно. Необхідно зазначити, що обсяг надходжень МБ за 2022р. за загальним фондом збільшився на 13,1%, при цьому ПДФО зріс на 28,3%, єдиний податок на 2%, але плата за землю має від'ємний приріст (-16,1%), акциз (-26,7%), місцеві збори (-6,2%). У структурі доходів найбільшу частку займає ПДФО 68,4%, єдиний податок 11,9%, плата за землю 7,4%, акциз 3,3%, інші податки 9%. В 2022 р (рис. Д.4 Додаток Д). Динаміка видатків МБ за функціональною класифікацією (фрагмент) за 2018-2022 рр. представлено на рис. Д.5 Додатку Д.

Починаючи з 2018 р. витрати на державне управління мало тенденцію до зменшення з 209,4 млрд грн до 67,2 млрд грн. При цьому, відбулося різке зростання видатків на безпеку та порядок в умовах війни в 2022 р. Скоротилися видатки на житлово-комунальне господарство у 2022 р. на 28%, також у сфері освіти у 2022 р. порівняно із попереднім роком на 7%.

Зведені показники ФД за період 2018-2022 рр. розраховані за даними табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Динаміка показників ФД за період 2018-2022 років,%

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
ФД за доходами	22,3	23,3	22,6	22,8	24,4
ФД за видатками	45,6	41,3	29,9	30,8	15,91
ФД за трансферами ТГ	42	39	31	28	25

Отже, ФД за доходами коливається в межах 22,3-24,4 %, ФД за видатками мало тенденцію до зменшення від 45,6 % в 2018 р. до 15,91 в 2022 р., ФД за трансфертами також мали тенденцію до зменшення від 42 % в

2018 р. до 25 % в 2022 р. Різке зменшення показника ФД за видатками обумовлено воєнний станом в країні і відсутність фінансування більшості програм за спеціальним фондом МБ.

Наступним кроком необхідно визначитись із набором показників, котрі будуть характеризувати соціально-економічний розвиток ОТГ. Розвиток громади це багатовимірний і багатоаспектний процес, який розглядається з погляду сукупності різних соціальних і економічних цілей. Взагалі, соціально-економічний розвиток включає такі аспекти: зростання виробництва і доходів; зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурах суспільства; зміни в суспільній свідомості; зміни в традиціях і звичках.

Тому процес соціально-економічного розвитку включає три найважливіші складові:

- підвищення доходів, якість здоров'я населення і якість рівня його освіти;
- створення умов, що сприяють зростанню самоповаги людей у результаті формування політичного, економічного, соціального, інституційного середовища;
- збільшення економічної свободи людей.

Офіційний ресурс [11] дає можливість оцінити ступінь запровадження ФД в конкретній ОТГ за 2021-2022 рр. на основі наступних показників:

- площа, населення громади;
- доходи, видатки, трансферти за загальним і спеціальним фондом;
- доходи, видатки, трансферти на 1 мешканця;
- фіскальна віддача території за загальним і спеціальним фондом;
- видатки на освіту, ЖКГ, культуру, спорт, капітальні видатки;
- сформувати рейтинг ОТГ в межах країни, області;
- базова дотація, базова дотація на 1 мешканця, реверсна дотація, в т.ч. на 1 мешканця.

Зазначені показники ФД по Сумській ТГ представлені на рис. Д. 6-11 в Додатку Д. Нажаль ані офіційний сайт Сумської міської ТГ, ані офіційний сайт

Департаменту фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради не має переадресацію на зазначений ресурс. З метою якісної оцінки та моніторингу виконання затвердженої стратегії МЕР Сумської міської ТГ вважаємо, що було б доцільним розкривати зазначені показники ФД Сумської ТГ на інформаційному порталі Сумської ТГ. Також пропонуємо здійснювати розрахунок додаткових показників ФД БСМТГ. Вихідними даними для розрахунку пропонуємо використовувати показники в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Система вихідних даних для розрахунку показників ФД БСМТГ за період 2020-2022 рр. та бюджету м. Суми за період 2018-2019 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Загальні доходи, тис грн	3 280 691,70	2 929 203,10	2 580 950,70	3 280 413,80	3 249 635,40
Загальні видатки, тис грн	3361778,7	2978107,3	2 591 826,40	3 140 207,70	2 807 096,50
Власні Доходи, тис грн	1615401,4	1768363,5	1963209,7	2526163,66	2723866,45
Закріплені доходи, тис грн	66761,5	752823,7	1340085,18	1728313,48	2193157,94
Трансферти у доходах, тис грн	1644463,3	1109376,4	615162,1	770154,12	525179,9
Видатки на соціальну сферу, тис грн	2297424,1	1869978,3	248010,41	2269771,33	2249988,68
Чисельність населення, тис	277,5	277,5	277,5	277,5	277,43
Місцеві податки і збори, тис грн	15529161	19704636	428595,6	523981,35	471936,45
Податкові надходження, тис грн	1552708,6	1718319,5	1857302,18	2369052507	2521705,87
ПДФО на 1 жителя, грн	3654,4	2595,38	4565,51	5971,90	6820,10
ПДФО середнє по Україні, грн	5423,92	6534,70	7095,90	8496,68	10227,78
Трансферти у видатках, тис грн	7137119	8732111	132586,92	204149,44	58687,13
Дотації в доходах, тис грн	7521300	5302059	2739700		
Субвенції у доходах тис грн	30076535	35804775	612422,4	769566,92	525179,98
ПДФО зведеного бюджету України, тис грн	229900600	275458500	295107300	349785500	420672615
Населення України, тис	42386,4	42153,2	41588,4	41167,3	41130,4

Розрахунок додаткових показників ФД БСМТГ здійснювався у наступних напрямках:

- бюджетна стійкість за доходами (табл. 3.3);
- податкова самостійність (табл. 3.4);
- бюджетна стійкість за видатками (табл. 3.5);
- бюджетна стійкість за трансфертами (табл. 3.6).

Таблиця 3.3 – Динаміка показників бюджетної стійкості за доходами

Показник	Розрахунок	Норм. значення	2018	2019	2020	2021	2022
Показник бюджетного покриття	$\text{Пбк} = \frac{\text{Загальні доходи}}{\text{Загальні видатки}}$	≥ 1	0,98	0,98	1,00	1,04	1,16
Коефіцієнт концентрації власних доходів	$\text{Кквд} = \frac{\text{Власні доходи}}{\text{Загальні доходи}}$	$> 0,8$	0,49	0,60	0,68	0,77	0,84
Коефіцієнт співвідношення закріплених та власних доходів	$\text{Кзд/вд} = \frac{\text{Закріплені доходи}}{\text{Власні доходи}}$	зменшення	0,04	0,43	0,68	0,68	0,81
Коефіцієнт автономії доходів	$\text{Кад} = \frac{\text{Загальні доходи} - \text{Трансферти у доходах}}{\text{Загальні доходи}}$	$\geq 0,5$	0,50	0,62	0,76	0,77	1,00
Показник забезпечення мінімальних видатків власними доходами	$\text{Кзmv} = \frac{\text{Власні доходи}}{\text{Видатки на соціальну сферу}}$	збільшення	0,70	0,95	1,31	1,11	1,21
Показник бюджетної результативності	$\text{Пбр} = \frac{\text{Загальні доходи}}{\text{Чисельність населення}}$	збільшення	11,82	10,56	9,30	11,82	11,71

В цілому показники бюджетної стійкості за доходами Сумської ТГ відповідали нормативним значенням, окрім років в яких зменшувалися доходи БСМТГ внаслідок пандемії на COVID-19 та в умовах воєнного стану.

За результатами розрахунку БСМТГ необхідно збільшувати частку місцевих податків і зборів в загальній структурі доходів. Інші показники в цілому мають позитивну тенденцію.

Результати оцінки ФД за видатками підкреслюють недостатній рівень забезпеченості видатків БСМТГ, у т.ч. у розрахунку на 1 мешканця. Існує нагальна потреба у застосуванні антикризових інструментів МЕР в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Таблиця 3.4 – Динаміка показників бюджетної самостійності

Показник	Розрахунок	Норм. значення	2018	2019	2020	2021	2022
Частка місцевих податків і зборів у структурі надходжень	Чмп = Місцеві податки і збори/Загальні доходи	Збільш	4,73	6,73	0,17	0,16	0,15
Коефіцієнт податкової самостійності	Кпс = Податкові надходження/ Загальні доходи	Збільш	0,47	0,59	0,72	0,72	0,78
Індекс податкоспроможності	Іпс = ПДФО на 1 жителя території/ПДФО середнє по Україні	Збільш	0,67	0,40	0,64	0,70	0,67

Розрахункові показники бюджетної стійкості за трансферами відповідають нормативним вимогам (табл. 3.6).

Таким чином, моніторинг результативності ФД БСМТГ дає можливість визначити проблеми ОТГ у плануванні бюджетних показників та можливі напрямки їх вирішення.

Таблиця 3.5 – Динаміка показників бюджетної стійкості за видатками

Показник	Розрахунок	Норм. значення	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт фінансової залежності	Кфз = Загальні видатки/Доходи власні	>2	2,08	1,68	1,32	1,24	1,03
Показник бюджетної забезпеченості населення	Пбз = Загальні видатки/Чисельність населення	збільшення	12,11	10,73	9,34	11,32	10,12
Коефіцієнт автономії за видатками	Кав = (Загальні доходи-Трансферти у доходах)/Загальні видатки	збільшення	0,49	0,61	0,76	0,80	1,16

При цьому підвищення бюджетної стійкості, податкової самостійності залишається пріоритетним напрямом в плануванні БСМТГ в умовах ФД.

Таблиця 3.6 – Динаміка показників бюджетної стійкості за трансфертами

Показник	Розрахунок	Норм. значення	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт трансфертної залежності місцевого бюджету за доходами	$K_{тзд} = \frac{\text{Трансферти у доходах}}{\text{Загальні доходи}}$	зменшення	0,50	0,38	0,24	0,23	0,16
Коефіцієнт трансфертної залежності місцевого бюджету за видатками	$K_{тзв} = \frac{\text{Трансферти у видатках}}{\text{Загальні видатки}}$	$\leq 0,3$	2,12	2,93	0,05	0,07	0,021
Частка дотацій в доходах місцевих бюджетів	$Чд = \frac{\text{Дотації в доходах}}{\text{Загальні доходи}}$	$\leq 0,2$	2,29	1,81	1,06	-	-
Частка субвенцій в видатках місцевих бюджетів	$Чс = \frac{\text{Субвенції в видатках}}{\text{Загальні видатки}}$	зменшення	8,95	12,02	0,24	0,25	0,19
Трансферти на душу населення	$T_{дш} = \frac{\text{Трансферти}}{\text{Населення}}$	зменшення	5,93	4,00	2,22	2,78	1,89

Отже, зазначені показники ФД мають важливі результати як для діагностики формування та виконання БСМТГ, так і для місцевого економічного розвитку у напрямку підвищення обсягів сплати місцевих податків місцевими жителями та підприємствами та у напрямку зменшення витрат на виконання функцій ОМС, переорієнтація їхніх функцій у цифрову форму, оптимізація фінансування видатків за пріоритетними напрямками розвитку ОТГ.

4 СТРАТЕГІЧНІ ШЛЯХИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД

Для досягнення позитивних ефектів впливу ФД вкрай важливо переорієнтувати роботу ОМС на активізацію МЕР в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Враховуючи, що МЕР це процес взаємодії та синергії дій ОМС, бізнес спільноти, партнерів, інститутів громадського суспільства, мешканців громади, який здійснюється з метою сталого соціально-економічного розвитку та підвищення рівня життя в ОТГ, важливо ОМС перейти від дій екстреного реагування до впровадження стратегічних планів на основі державної стратегії регіонального розвитку.

Саме державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки акцентує увагу на тому, що першочерговими завданнями нової регіональної політики є прискорення економічного зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, створення умов для повернення на батьківщину трудових мігрантів [39].

В цьому аспекті Сумська міська рада представила оновлену редакцію стратегії громади, що визначає пріоритетні цілі та напрями розвитку ОТГ: доступність, якісне життя та розвиток творчості, конкурентоспроможна економіка й ефективне управління (рис. Д.12 Додаток Д) [36]:

- громада доступна для мешканців та бізнесу;
- громада, яка створює можливості для якісного життя та творчих здібностей;
- громада з конкурентоспроможною економікою;
- громада з ефективним управлінням

Оперативні цілі Сумської ТГ представлені на рис. Д.13 Додаток Д.

Стратегічне планування МЕР Сумської ТГ охоплює цільові та бюджетні програми розвитку, ефективність яких в майбутньому необхідно оцінити. Саме стратегічна ціль D Стратегії розвитку Сумської ТГ декларує формування системи моніторингу (рис.Д.13 Додаток Д).

На наше глибоке переконання, чітке розуміння системи показників, які запропоновані та розраховані і представлені в табл. 3.2-3.6 слід застосовувати також для оцінки ефективності стратегії Сумської ТГ на основі аналізу виконання БСМТГ, що дозволить отримати наскрізну систему результатів впровадження ФД.

Окрім того, прогнозування бюджетних показників, як одного з етапу бюджетного процесу також доречно розраховувати на основі побудови лінії тренду на середньостроковий період. Як приклад продемонструємо прогнозування загальних доходів, загальних видатків, власних доходів та видатків на соціальну сферу БСМТГ на період 2023-2025 роки із застосуванням комп'ютерної програми Microsoft Excel (рис. 4.1-4.4) (рис. Д.14 Додатку Д).

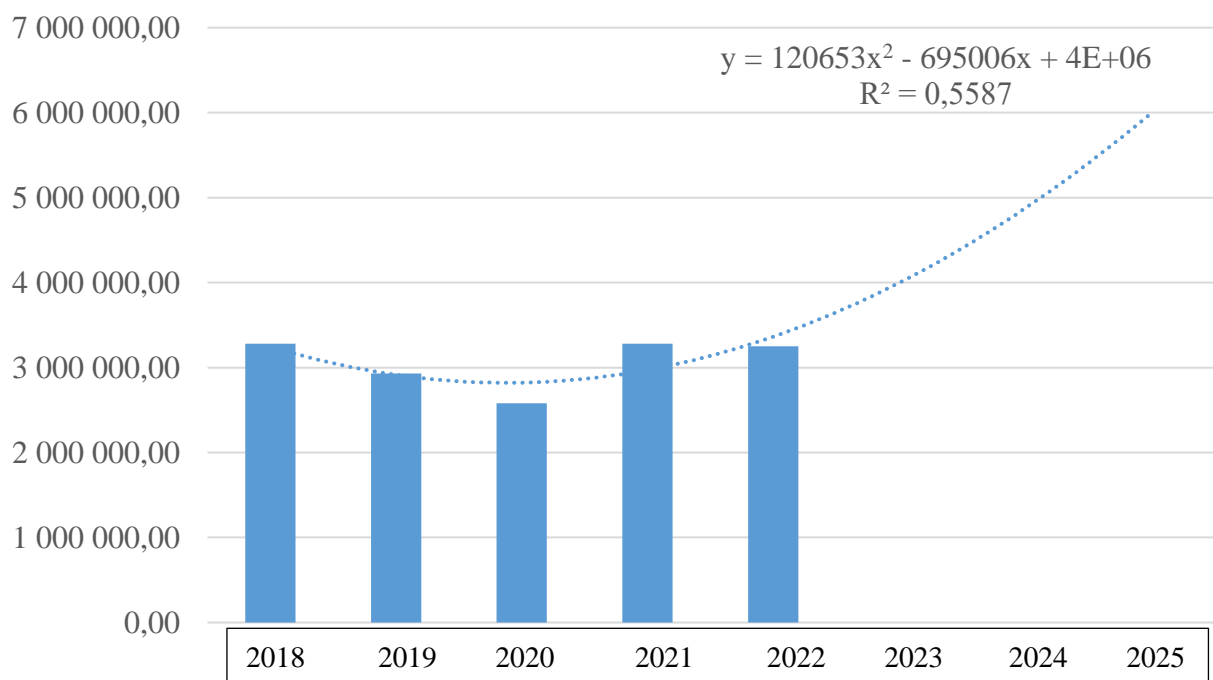

Рисунок 4.1 – Лінія тренду загальних доходів БСМТГ на 3 періоди, тис грн

Показник R^2 підтверджує адекватність поліноміальної моделі, що описує лінію тренду, проноз даних свідчить про збільшення обсягу загальних доходів БСМТГ на кінець 2025 року.

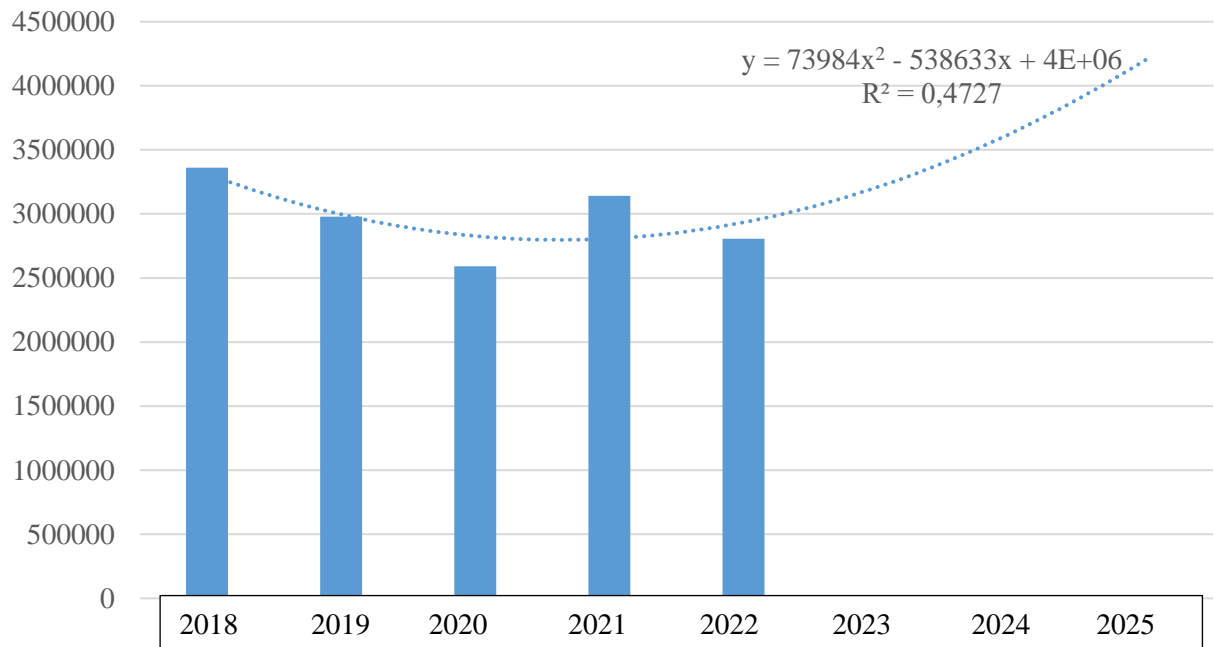

Рисунок 4.2 – Лінія тренду загальних видатків БСМТГ на 3 періоди, тис грн

У наслідок наявних проблемних аспектів щодо фінансування обсягів видатків, виникає складність у побудові адекватної лінії тренду, про що свідчить показник R^2 .

В свою чергу показник R^2 у прогнозуванні власних доходів БСМТГ підтверджує адекватність логарифмічної моделі, що описує лінію тренду, проноз даних свідчить про збільшення обсягу власних доходів БСМТГ на кінець 2025 року (рис. 4.3).

Лінія тренду соціальних видатків представлена на рис. 4.4. Найбільш адекватною для побудови лінії тренду соціальних видатків виявилася також поліноміальна модель, прогнозується також збільшення обсягу фінансування соціальних видатків на кінець 2025 р.

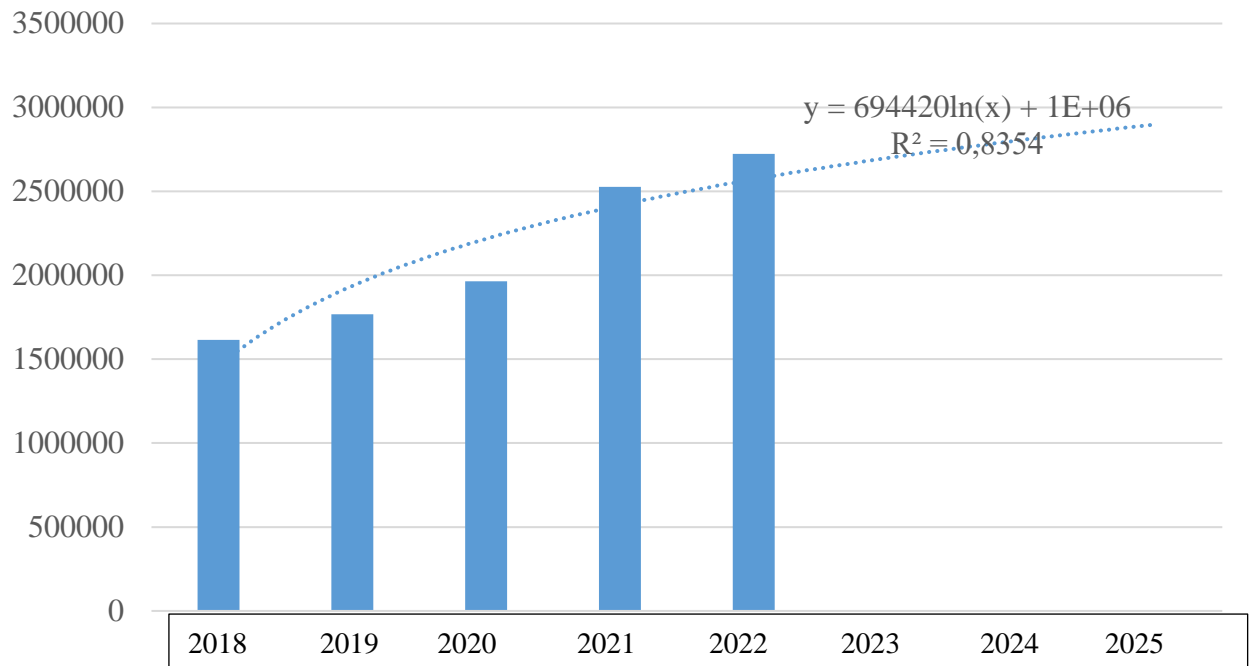

Рисунок 4.3 – Лінія тренду власних доходів БСМТГ на 3 періоди, тис грн

Отже реалізація запропонованих стратегічних цілей Сумської ТГ можлива завдяки збільшенню обсягів доходної частини бюджету та збільшенню фінансування на соціальні програми для мешканців громади.

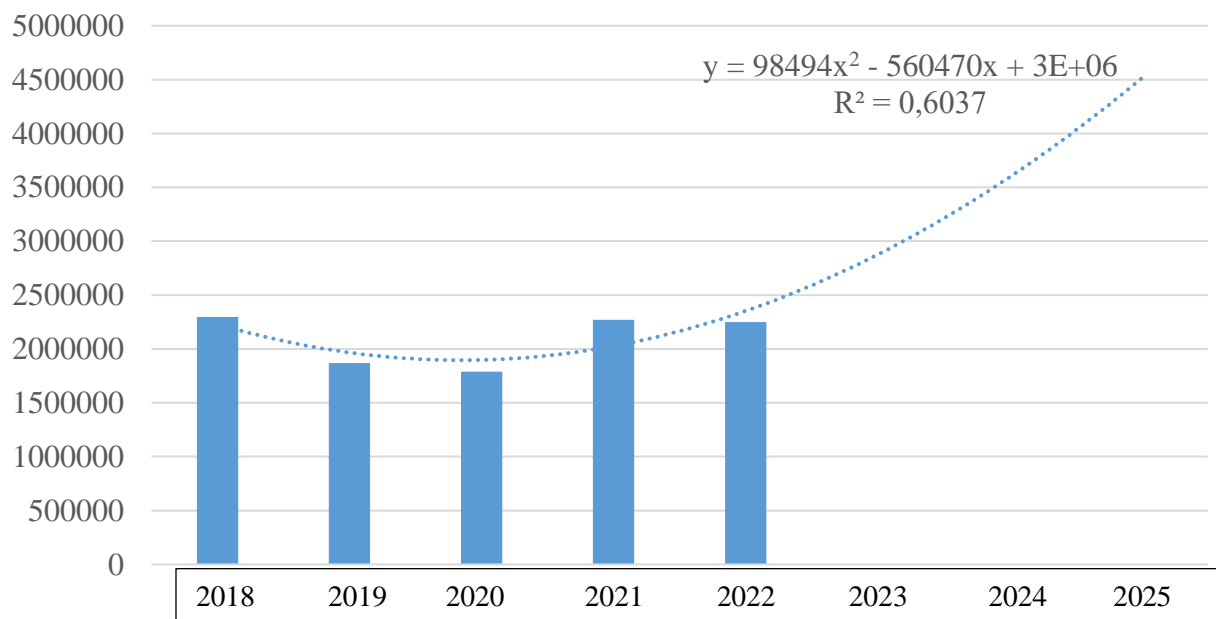

Рисунок 4.4 – Лінія тренду соціальних видатків БСМТГ на 3 періоди, тис грн

Для підвищення фінансової забезпеченості громади доцільно запропонувати використання наступних антикризових інструментів МЕР табл. 4.1.

Таблиця 4.1 – Інструменти антикризового МЕР

Інструменти	Характер участі ОМС		
	Фінансовий	Організаційний	Супровідний
Фінансовий лізинг	✓	✓	
Аутсорсинг	✓		
Індустріальний парк	✓	✓	✓
Агенція місцевого економічного розвитку	✓	✓	✓
Центр залучення інвестицій	✓	✓	✓
Бізнес-інкубатор	✓	✓	✓
Кластер			✓
Краудфандинг	✓	✓	✓
Револьверний фонд	✓	✓	
Соціальне підприємництво			✓

Зазначені інструменти антикризового МЕР (фінансовий лізинг, аутсорсинг, індустріальний парк, агенція місцевого економічного розвитку, центр залучення інвестицій, бізнес-інкубатор, кластер, краудфандинг, револьверний фонд, револьверний фонд) дозволять достатньо суттєво вплинути на збереження, відновлення темпів економічного розвитку ТГ; здійснити підтримку місцевого бізнесу та населення; налагодити комунікації з ВПО на території громади; залучити релокований бізнес та інтегрувати ВПО та релокований бізнес в економіку громади.

ВИСНОВКИ

Процес формування МБ на принципах децентралізації перш за все зумовлений прагненням ОМС до підвищення ефективності надання суспільних послуг, забезпечення благополуччя мешканців на основі прискорення темпів економічного зростання. Поняття «децентралізація» має багатозначне тлумачення. В роботі систематизовані її види, форми, розглянуті наукові підходи до розуміння економічної сутності «фінансова діяльність». Під ФД слід розуміти процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між державними та місцевими органами влади. ФД охоплює величезний спектр діяльності: від розвитку політичної свідомості громадян, становлення громадянського суспільства і до вирішення економічних питань розвитку певної території (територіальної громади). В Україні впровадження ФД охоплює декілька етапів, починаючи з передумов її створення та розвитком процесів ФД в умовах воєнного стану. Саме в умовах воєнного стану місцеве самоврядування в Україні довело свою життєздатність. У більшості регіонів ОМС зберегли свою функціональність і керованість, здатність здійснювати ефективне управління у співпраці з державною владою в особі ВА та їхніх очільників.

У розрізі теми дослідження систематизовані принципи ФД та ОМС, а також продемонстрований їхній зв'язок. Зазначено, що об'єктами фінансової децентралізації є матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування: рухоме і нерухоме майно, доходи МБ, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Візуалізована сутність формування МБ в умовах ФД, розкриті етапи бюджетного процесу на місцевому рівні, акцентовано увагу на особливостях формування МБ в умовах воєнного стану.

Серед основних досягнутих результатів формування МБ в умовах ФД в Україні необхідно відзначити запровадження: публічності бюджетного процесу, гендерно-орієнтованого бюджетування, запровадження громадського бюджету, бюджетного календаря, бюджетного регламенту, методичних вказівок PEFA щодо оцінювання МБ; ІАС «LOGICA» для планування та прогнозування МБ та інше. МФО щороку спільно з іншими ГРБК відповідно до цілей та пріоритетів та з урахуванням БД складає прогноз МБ - документ середньострокового бюджетного планування, що визначає показники МБ на середньостроковий період. Саме на Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради покладені зазначені функції у формуванні БСМТГ.

Відповідно до сучасних практичних підходів планування видатків, в роботі наведено перелік затверджених паспортів БП на 2023 рік, як приклад, представлено паспорт БП 3718600 «Обслуговування місцевого боргу». Метою цієї БП є: сплата зобов'язань по обслуговуванню отриманих кредитів з метою впровадження енергоефективних технологій і доходів. Обсяг фінансування БП визначено в межах загального фонду БСМТГ – 1500809,00 грн. Враховуючи, що Сумська ОТГ сформована була в 2019 році, тому аналіз за 2018-2019 рр. представлений на основі бюджету м. Суми, за 2020-2022 рр. БСМТГ за доходами, видатками, трансфертами, боргом; зазначено кількість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Питання наповнення бюджету і фінансування видатків БСМТГ стали доволі болючими в 2022 році. Наслідком негативних зовнішніх та внутрішніх факторів (російська збройна агресія, пандемія COVID-19 тощо) у 2022 р. спостерігалось зниження у порівнянні з 2020-2021 рр. показників саме спеціального фонду бюджету. Незважаючи на зазначені проблеми, з якими стикнулися ОМС у забезпеченні фінансової стійкості МБ, завдяки результатам ФД та підтримці партнерів, ОМС взяли на себе вирішення багатьох проблем в умовах воєнного стану.

Для досягнення позитивних ефектів впливу ФД вкрай важливо переорієнтувати роботу ОМС на активізацію МСР в умовах воєнного стану та

післявоєнного відновлення. Стратегічне планування МЕР Сумської ТГ охоплює цільові та бюджетні програми розвитку, ефективність яких в майбутньому необхідно оцінити. Саме стратегічна ціль D Стратегії розвитку Сумської ТГ декларує формування системи моніторингу. В роботі запропоновано ОМС використовувати систему показників для оцінки ефективності стратегії Сумської ТГ на основі аналізу виконання БСМТГ, що дозволить отримати наскрізну систему результатів впровадження ФД у наступних напрямках: бюджетна стійкість за доходами; податкова самостійність; бюджетна стійкість за видатками; бюджетна стійкість за трансфертами. В цілому показники бюджетної стійкості за доходами Сумської ТГ відповідали нормативним значенням (відповідно до здійснених розрахунків), окрім років в яких зменшувалися доходи БСМТГ внаслідок пандемії на COVID-19 та в умовах воєнного стану. За результатами розрахунку БСМТГ необхідно збільшувати частку місцевих податків і зборів в загальній структурі доходів. Інші показники в цілому мають позитивну тенденцію. Результати оцінки ФД за видатками підкреслюють недостатній рівень забезпеченості видатків БСМТГ, у т.ч. у розрахунку на 1 мешканця. Існує нагальна потреба у застосуванні антикризових інструментів МЕР в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Розрахункові показники бюджетної стійкості за трансферами відповідають нормативним вимогам. В роботі доведено, моніторинг результативності ФД БСМТГ дає можливість визначити проблеми та можливі напрямки їх вирішення. При цьому підвищення бюджетної стійкості, податкової самостійності залишається пріоритетним напрямом в плануванні БСМТГ в умовах ФД. Для підвищення фінансової забезпеченості громади запропоновано використання системи антикризових інструментів МЕР, що дозволять достатньо суттєво вплинути на збереження, відновлення темпів економічного розвитку ТГ; здійснити підтримку місцевого бізнесу та населення; залучити релокований бізнес та інтегрування ВПО в економіку громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
2. Безверхнюк Т. М. Система ресурсного забезпечення регіонального управління: концептуальні засади розбудови і механізми функціонування : дис. д-ра держ. упр.: 25.00.02 / Безверхнюк Тетяна Миколаївна ; Харків, регіон, ін-т нац. акад. держ. упр. - Х., 2009.
3. Бикадорова Н. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2 (20). С. 145-151. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23937/27-Bikadorova.pdf?sequence=1>.
4. Бондарук Т. Г. Переваги, позитивні наслідки та ризики бюджетної децентралізації / Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук, О. С. Бондарук//Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук, праць. - 2016. № 3. С. 38-47.
5. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. *ТОВ «Софія»*. 2012. С. 128. URL: [https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ya_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeysk_ih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni\(2\).pdf/](https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ya_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeysk_ih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni(2).pdf/).
6. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю .Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович]. К. 2017. 107 с.
7. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

8. Бюджет Сумської міської територіальної громади.
URL:<https://openbudget.gov.ua/local-budget/18531000000/info/profile>
9. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти / Г. В. Возняк // Проблеми економіки. 2015. №2. С. 253-257.
10. Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради. URL: <https://finance.smr.gov.ua/>
11. Децентралізація: офіційний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>
12. Економічний і соціальний стан Сумської міської ТГ. URL: <https://smr.gov.ua/uk/dokumenty/ekonomichnij-i-sotsialnij-stan-mista.html>
13. Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
14. Запровадження інституту префектів: експерт розповів про нюанси. URL: <https://uplan.org.ua/news/zaprovadzhennia-instytutu-prefektiv-ekspert-rozpoviv-pro-niuansy/>
15. Інформаційний портал Сумської міської ради. URL: <https://smr.gov.ua/uk/dokumenty/miskij-byudzhet/512-biudzhet-sumskoi-miskoi-th-na-2023-rik.html>
16. Корень Н.В. Бюджетна децентралізація в Україні: результати реформи та пріоритети розвитку / Н.В. Корень // Стратегічні пріоритети. Серія економіка № 2 (43), 2017. С.81-88.
17. Костров В. О. Деволюція, делегування, деконцентрація та дивестування як специфічні форми прояву децентралізації публічної влади / В. О. Костров // Грані права: ХХІ століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 204-207.
18. Кузькін Є. Теоретико-методологічне забезпечення розширення фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової

децентралізації. *Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*. Харків, 2019. С. 647. URL: https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Kuzkin-E.Yu_-Disertaciya-Vchenna-rada-D-64.055.02-2019.pdf.

19. Лушагіна Т. Типологія та спрямованість децентралізації влади. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія: Політологія. 2016. Т. 273, Вип. 261. С. 7-10. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Npchdupol_2016_273_261_3.

20. Місцеві бюджети 2023: пріоритети громад та механізми підтримки від держави - тези обговорення. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16106>

21. Місцеві бюджети. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/finance/dashboard>

22. Михайленко С. І. Фінансово-бюджетна децентралізація: оцінка рівня та напрями розширення / С. І. Михайленко, В. О. Зубріліна // *Вісник ТНЕУ*. – 2014. – № 4. – С. 95-102.

23. Окремі питання виконання бюджетного процесу 2023: практика реалізації ОМС останніх змін законодавства. URL: <https://hromady.org/wp-content/uploads/2023/02/3.-%D0%9E%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%83-2023-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf>

24. Осипенко С. Фінансова децентралізація: ефективність реалізації на місцевому рівні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 4. С. 176-181.

URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znptdau_2013_4_37.

25. Остапчук В. Фінансова децентралізація в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 68-71. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/17.pdf>.

26. Оцінка соціальної стійкості територіальних громад Сумської області. Аналітичний звіт. – Суми: СумДУ, 2022. – 65 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88099/1/Kostenko_social_resilience.pdf

27. Петренко О. Проблеми децентралізації в умовах реформування публічного управління України. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2010. № 1 (3). С. 12. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10pospuu.pdf>.

28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Урядовий кур'єр. 1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

29. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03 лютого 2015 р. № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

30. Про правовий режим воєнного стану: Закону України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

31. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 5 серпня 2020р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

32. Реформа децентралізації: Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

33. Сало Т. В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні / Т. В. Сало // Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 35. – С. 324-330.
34. Соколова О., Ковальчук А. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління. *Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія “Державне управління”)*. 2016. №4. С.117-124. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/62/files/03055491-6112-48aa-87dc-dbcaeba697f5.pdf>
35. Стратегія відновлення та розвитку економіки Сумської області на 2022-2024 роки. URL: http://sm.gov.ua/images/docs/2022/strategia_2022-2024.pdf
36. Стратегія розвитку Сумської міської територіальної громади 2027. URL: https://drive.google.com/file/d/1gqQ_zKA7-CspaiPBgM-kZRvxzGbyv1ix/view
37. Типове положення про агенцію регіонального розвитку: Постанова КМУ від 11 лютого 2016р.№258 в редакції постанови КМУ від 21 жовтня 2022р.№ 1203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1203-2022-%D0%BF#Text>
38. Фінансовий потенціал об’єднаних територіальних громад: шлях до збільшення (РЕСУРСИ ОТГ). URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/278-279/pdf/37-45.pdf>
39. Як змінилися бюджети громад під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/7/693539/>
40. Як місцева влада Сум діяла в умовах воєнного стану. URL: <https://www.oporaua.org/news/viyna/pasport-oblasti/24156-iak-mistseva-vlada-sum-diiala-v-umovakh-voennogo-stanu>
41. Яким для місцевого самоврядування буде Державний бюджет 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15794>
42. 8 законопроектів важливих для розвитку та відтворення громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16009>

43. Bahl R. The pillars of fiscal decentralization. Caf working papers. Venezuela, 2008. C.55 URL: <http://scioteca.caf.com/bitstream/handle/123456789/257/200807Bahl.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

44. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/decentralization>

45. Google Trends. URL: <https://trends.google.com/trends/explore?date=all&q=fiscal%20decentralization,local%20budgets&hl>

46. Oates W. The Economics of Fiscal Federalism and Local Finance. Northampton, MA : Edward Elgar. 1998. URL: <https://econpapers.repec.org/bookchap/elgeebook/1067.htm>

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Економічна сутність поняття «фінансова децентралізація», систематизовано за даними [3, 5, 19, 27, 34, 43, 44]

Автор(и)	Визначення
Кембриджський словник	Акт або процес децентралізації організації чи уряду (переміщення контролю зодного місця до кількох менших).
R.Bahl	Процес передачі бюджетних повноважень від центрального уряду до виборних субнаціональних урядів з метою надання їм повноважень приймати рішення щодо податків і витрат.
Н. Бикадорова	Процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління.
Т. Лушагіна	Можливість самостійного розпоряджання фінансовими ресурсами, що перебувають у власності територіальної громади.
О. Бориславська, І. Заверуха	Фінансова децентралізація проявляється у трьох аспектах: – Децентралізація видатків – тобто надання місцевому самоврядуванню фінансових ресурсів на виконання завдань і функцій; – Децентралізація доходів – закріплення за місцевим самоврядуванням переліку власних доходів, достатніх для належного і якісного виконання встановлених завдань і функцій, та право самостійно встановлювати їх розміри; Процесуальна і організаційна самостійність – право самостійно формувати, затверджувати, виконувати фінансові плани, кошториси, бюджети, забезпечувати звітність і контроль тощо.
О. Петренко	Чітке закріплення відповідних джерел надходжень або трансфертів з державного бюджету за місцевими бюджетами для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.
О. Соколова, А. Ковальчук	Багаторівневі фінансові відносини з позицій економічної ефективності та цілковитого задоволення потреб місцевих громад і відображають нагальну потребу у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування, розширення їх прав і компетенцій, підвищення ефективності вирішення завдань, пов'язаних із місцевими потребами.

Таблиця А.2 – Етапи впровадження процесу фінансової децентралізації в Україні [4, 11, 14, 16, 24, 25]

Етап	Результати досягнення	Особливості
I етап 1991-2001 рр.	Створення передумов для розвитку принципів децентралізації	Прийнято Закон України «Про місцеве самоврядування» Ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування Визначено фінансову та матеріальну бази місцевих органів самоврядування Прийнято Бюджетний кодекс України
II етап 2002-2010 рр.	Запровадження процесів децентралізації державних фінансів	Прийнято Закон України «Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами міст районного значення, сіл, селищ та їх об'єднань» Удосконалено організацію міжбюджетних відносин; Ухвалено Концепцію реформування місцевих бюджетів
III етап 2011-2013 рр.	Сповільнення процесів децентралізації державних фінансів	Нова редакція Бюджетного кодексу України Прийнято Податковий кодекс України Відсутність передумов для реалізації політики фінансової децентралізації на місцевому рівні
IV етап 2014-2020 рр.	Перегляд повноважень органів місцевого самоврядування, проведення реформи фінансової децентралізації	Змінено положення Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України стосовно формування дохідної бази місцевих бюджетів Ухвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні Переглянуто повноваження органів місцевого самоврядування Змінено трансфертну політику Розширено дохідну базу місцевих бюджетів
V етап 2020 – 2021 рр.	Поглиблення процесів децентралізації, продовження реформи	Затверджено новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня Внесено зміни до виборчого законодавства Проведено місцеві збори на новій територіальній основі громад і районів Створено Раду розвитку громад та територій
VI етап 2022р. – сьогодні	Функціонування ОМС в умовах воєнного стану	Повноваження органів місцевого самоврядування додатково до закону «Про місцеве самоврядування» регулюються положеннями Закону України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» Поступове запровадження інституту префектів

8

ЗАКОНОПРОЕКТІВ ВАЖЛИВИХ ДЛЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ, ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД

№ 4298

Голосуй
в цілому!

НОВІ ФУНКЦІЇ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

Про внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації" та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні

Створює правові передумови для функціонування місцевих державних адміністрацій префектурного типу; приводить законодавство у відповідність з сучасними викликами, які постають перед посадовими особами ОДА та РДА під час виконання конституційних повноважень

№ 6504

Голосуй
в цілому!

СЛУЖБА В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Про службу в органах місцевого самоврядування

Удосконалює принципи служби в органах місцевого самоврядування (ОМС), процедури добору та проходження служби в ОМС, соціальних гарантій та відповідальності службовців місцевого самоврядування, стимулювання кар'єрного зростання, деполітизації цієї служби та ін.

№ 4664

Голосуй
за основу!

ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ АТУ

Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України

В рамках чинної Конституції дозволяє впорядкувати основні процедури вирішення питань адміністративно-територіального устрою: утворення, ліквідація, встановлення і зміна меж адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів тощо

№ 8263

Голосуй
за основу!

Про делегування порядку вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України

Вирішує питання регулювання адміністративно-територіального устрою населених пунктів, районів

№ 6319

Голосуй
за основу!

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН

Про внесення змін до Закону України "Про органи самоорганізації населення" щодо удосконалення порядку організації, діяльності та припинення органу самоорганізації населення

Удосконалює порядок організації, діяльності та припинення органу самоорганізації населення

№ 7283

Голосуй
в цілому!

Про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування

Передбачає, що порядок ініціювання, проведення та застосування механізмів місцевої демократії регулюється ОМС у статутах громад або окремих рішеннях місцевих рад

№ 6479

Голосуй
за основу!

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ГРОМАД

Про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування" щодо комунальної власності

Врегулює відносини, пов'язані з набуттям, здійсненням та припиненням права комунальної власності на майно, що належить територіальним громадам

№ 6472

Голосуй
за основу!

МІСЦЕВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ГРОМАД

Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо усунення дискримінаційних обмежень у здійсненні місцевих запозичень та наданні місцевих гарантій сільськими і селищними територіальними громадами

Надає право усім територіальним громадам (сільським і селищним), а не лише міським, здійснювати місцеві запозичення

Рисунок А.3 – Законопроекти для розвитку та відтворення громад

СТАДІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

- 1 **Складання та розгляд прогнозу місцевого бюджету і прийняття рішення щодо нього** - включає формування показників місцевого бюджету на середньостроковий період, які є основою для складання проекту місцевого бюджету
- 2 **Складання проекту бюджету** - включає здійснення розрахунків доходів, видатків та кредитування бюджету на плановий рік; підготовку проекту рішення місцевої ради про місцевий бюджет
- 3 **Розгляд проекту та прийняття рішення про місцевий бюджет** - включає розгляд проекту місцевого бюджету постійними комісіями місцевої ради та прийняття рішення про місцевий бюджет на пленарному засіданні місцевої ради
- 4 **Виконання бюджету, включаючи внесення змін до рішення про місцевий бюджет** - включає процедури виконання бюджету за доходами, видатками, кредитуванням та внесення змін до бюджету
- 5 **Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього** - включає підготовку та подання звітів до місцевої ради, їх розгляд в раді та прийняття відповідного рішення щодо річного звіту

Протягом усього бюджетного процесу на всіх його стадіях здійснюються **контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління** бюджетними коштами.

Рисунок А.4 – Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні

Бюджетний процес: зміни/доповнення НПА

- **Порядок виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану**, затверджений постановою Кабміну від 09.06.2021 № 590 (Порядок N 590)
- **Регламент роботи органів Державної казначейської служби України у період завершення бюджетного 2022 року та початку 2023 року** (наказ ДКСУ від 06.12.22 № 359)
- **Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України**, затверджений наказом Мінфіну 02.03.2012 № 309 (Порядок N 309)
- **Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів** (Наказ МФУ від 01.11.2022 № 359 «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836)

Рисунок А.5 – Зміни до бюджетного процесу в умовах воєнного стану
(фрагмент)

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У ДЕРЖАВНОМУ
БЮДЖЕТІ 2023

ГОРИЗОНТАЛЬНЕ ВИРІВНЮВАННЯ

29,0
МЛРД ГРН

БАЗОВА ДОТАЦІЯ
МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТАМ
+ 12,7 МЛРД ГРН

РЕВЕРСНА ДОТАЦІЯ
З МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
+ 8,3 МЛРД ГРН

19,1
МЛРД ГРН

НА ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ РЕВЕРСНА ДОТАЦІЯ НЕ ВИЛУЧАЄТЬСЯ З МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

15,3
МЛРД ГРН

РЕЗЕРВНИЙ ФОНД
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

НАДЗВИЧАЙНА КРЕДИТНА
ПРОГРАМА ДЛЯ
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

1,7
МЛРД ГРН

35,5
МЛРД ГРН

ФОНД ЛІКВІДАЦІЇ
НАСЛІДКІВ
ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

23,9
МЛРД ГРН

ДОДАТКОВА ДОТАЦІЯ НА ЗДІЙСНЕННЯ
ПОВНОВАЖЕНЬ ОМС НА ДЕОКУПОВАНИХ,
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ
ТА ПОСТРАЖДАЛИХ ТЕРИТОРІЯХ

СУБВЕНЦІЯ
РАЙОННИМ РАДАМ

152,9
МЛН ГРН

3,7
МЛРД ГРН

ДОДАТКОВІ
ДОТАЦІЇ МІСЦЕВИМ
БЮДЖЕТАМ

5,3
МЛРД ГРН

ПРОГРАМА
ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНИ

2,0
МЛРД ГРН

ДЕРЖАВНИЙ ФОНД
РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ

СУБВЕНЦІЯ
НА ПРОВЕДЕННЯ
МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

7,6
МЛН ГРН

ОСВІТА

87,5
МЛРД ГРН

ОСВІТНЯ
СУБВЕНЦІЯ

1,5
МЛРД ГРН

ОБЛАШТУВАННЯ
БЕЗПЕЧНИХ УМОВ
У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

1,0
МЛРД ГРН

ПРИДБАННЯ
ШКІЛЬНИХ АВТОБУСІВ

0,3
МЛРД ГРН

ІНКЛЮЗИВНА
ОСВІТА

ЗАГАЛЬНИЙ РЕСУРС МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ, МЛРД ГРН

605,1

420,9 ВЛАСНІ
МЛРД ГРН ДОХОДИ

184,2 ТРАНСФЕРТИ З
МЛРД ГРН ДЕРЖБЮДЖЕТУ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

ЖИТЛО ДЛЯ СІМЕЙ
УЧАСНИКІВ АТО

1,7
МЛРД ГРН

ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

3,3
МЛРД ГРН

ЖИТЛО ДЛЯ СІМЕЙ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ
ДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ
ІНШИХ ДЕРЖАВ

0,5
МЛРД ГРН

ЖИТЛО ДЛЯ СІМЕЙ
УЧАСНИКІВ
РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

3,9
МЛН ГРН

МЕДИЦИНА

142,7
МЛРД ГРН

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА
МЕДИЧНИХ ГАРАНТІЙ

1,6
МЛРД ГРН

ПІДТРИМКА ОКРЕМИХ
ЗАКЛАДІВ ТА ЗАХОДІВ
У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

0,5
МЛН ГРН

ПРОЕКТ «ПОЛІПШЕННЯ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
НА СЛУЖБІ У ЛЮДЕЙ»

10,0
МЛН ГРН

РОЗВИТОК СІМЕЙНИХ
ТА ІНШИХ ФОРМ
ВИХОВАННЯ

СТВОРЕННЯ СЛУЖБ
ПІДТРИМКИ ОСІБ, ЯКІ
ПОСТРАЖДАЛИ ВІД
НАСИЛЬСТВА

0,18
МЛРД ГРН

ІНШІ ГАЛУЗІ

16,0
МЛРД ГРН

МІСЦЕВІ
ДОРОГИ

КОМПЕНСАЦІЯ РИЗИКУ
НАСЕЛЕННЯ В ЗОНІ
СПОСТЕРЕЖЕННЯ

0,2
МЛРД ГРН

54,0
МЛН ГРН

АКТИВНІ
ПАРКИ

МЕТРО
У ДНІПРІ

4,6
МЛРД ГРН

МЕТРО
У ХАРКОВІ

1,5
МЛРД ГРН

ЗАЛИШАЄТЬСЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНШІ ВИПЛАТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

Рисунок А.6 – Формування фінансових ресурсів ОМС
в умовах воєнного стану

ДОДАТОК Б

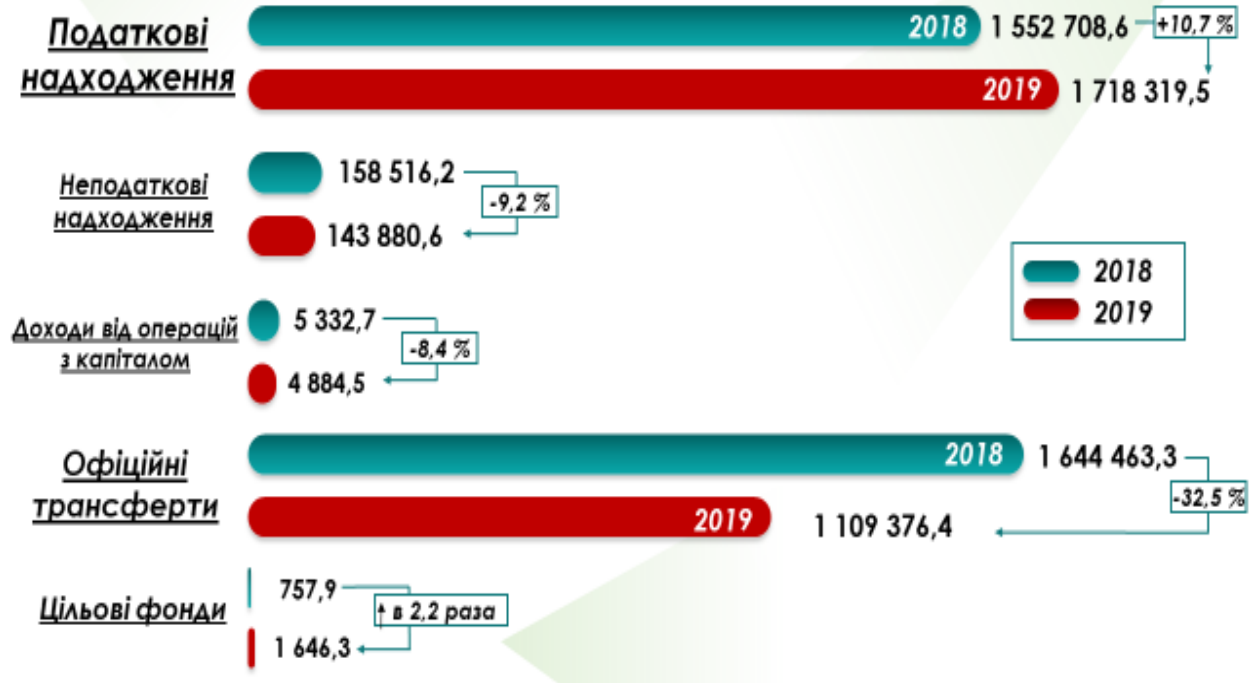
Динаміка надходжень до міського бюджету
за 2018-2019 рр., тис. гривень

Рисунок Б.1 – Динаміка доходів бюджету м.Суми

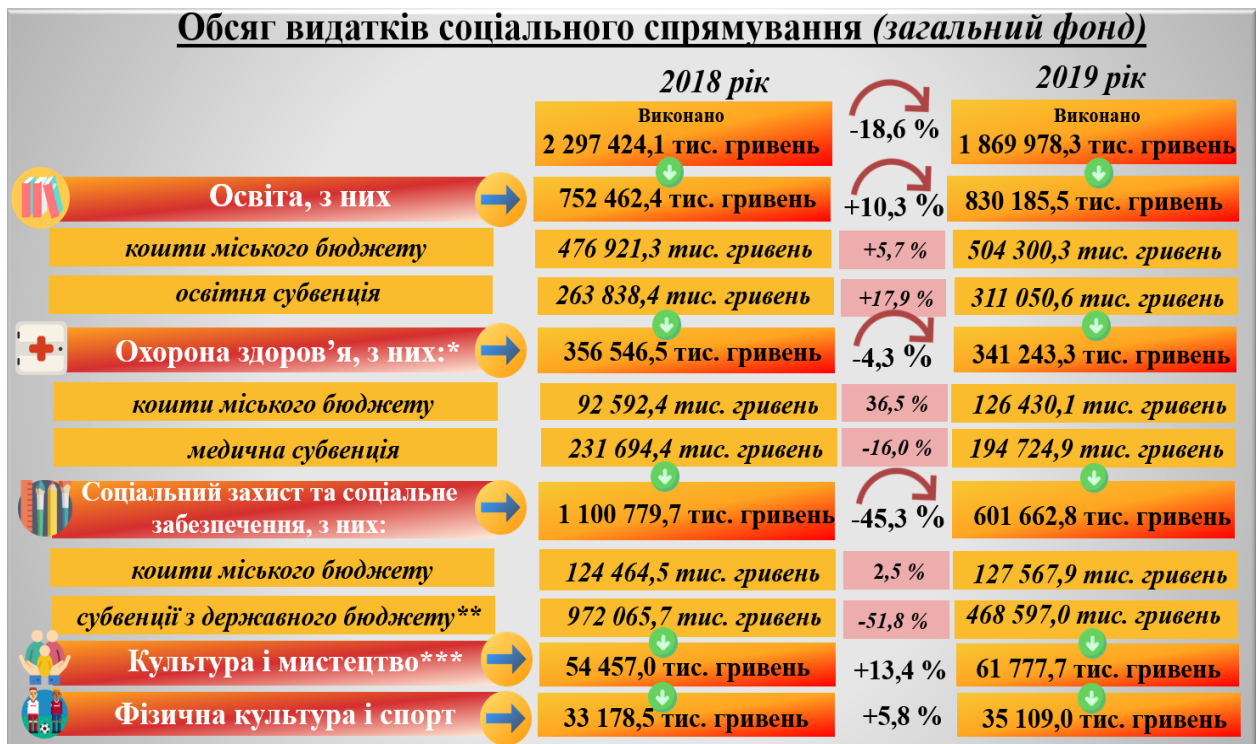

Рисунок Б.2 – Видатки бюджету м.Суми

Таблиця Б.1 – Розрахункові показники економічного та соціального розвитку Сумської ТГ на 2022 - 2023 роки

Показник	Одиниця виміру	2018 рік (звіт)	2019 рік (звіт)	2020 рік (очік.)	2021 рік (прогноз)	2022 рік (прогноз)	2023 рік (прогноз)
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	млрд. грн.	22,054	21,999	20,0	21,0	22,0	23,0
(у% до попереднього року)	%	111,6	99,8	90,9	105,0	104,8	104,5
Будівництво, зовнішня торгівля							
Обсяг виконаних будівельних робіт	млн. грн.	1196,0	1121,6	1000,0	1000,0	1100,0	1200,0
(у% до попереднього року)		125,0	93,8	89,2	100,0	110,0	109,1
Введення в експлуатацію житла загальної площі	тис. кв.м	65,0	66,37	55,0	55,0	60,0	65,0
(у% до попереднього року)		107,1	102,2	82,9	100,0	109,1	108,3
Зовнішньоторговельний оборот	млн. дол. США	785,4	715,2	660,0	695,0	730,0	765,0
(у% до попереднього року)		115,3	91,1	92,3	105,3	105	104,8
Експорт товарів та послуг	млн. дол. США	336,5	370,3	335,0	350,0	370,0	390,0
(у% до попереднього року)		99,6	110,0	90,5	104,5	105,7	105,4
Імпорт товарів та послуг	млн. дол. США	448,9	344,9	325,0	345,0	360,0	375,0
(у% до попереднього року)		130,8	76,8	94,2	106,2	104,3	104,2
Сальдо торговельного балансу	млн. дол. США	-112,4	25,4	10,0	5,0	10,0	15,0
Фінансові показники							
Надходження податків і зборів, обов'язкових платежів, що зараховуються до доходної частини міського бюджету (з 2021 року – бюджет СМТГ)	млн. грн.	1747,7	1903,6	1975,7	2203,5	2353,5	2501,2
Показники рівня життя							
Чисельність наявного населення Сумської міської ради станом на 1 січня року наступного за звітним	тис. осіб	266,3	264,981	270,0	268,5	267,0	265,5
Середньооблікова кількість працівників підприємств, установ, організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб)	тис. осіб	80,4	71,298	70,0	70,0	70,0	70,0
(у% до попереднього року)		100,6	88,7	98,2	100,0	100,0	100,0
Середній розмір заробітної плати працівників підприємств, установ, організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб)	грн.	8086	9553	10600	11800	12600	13500
(у% до попереднього року)		124,0	118,1	111,0	111,3	106,8	107,1

Продовження табл.Б.1

Таблиця Б.1 – Розрахункові показники економічного та соціального розвитку Сумської ТГ на 2022 - 2023 роки

Показник	Одиниця виміру	2018 рік (звіт)	2019 рік (звіт)	2020 рік (очік.)	2021 рік (прогноз)	2022 рік (прогноз)	2023 рік (прогноз)
Фонд оплати праці працівників підприємств, установ, організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб)	млрд. грн.	7,745	8,173	8,904	9,912	10,584	11,340
<i>(у% до попереднього року)</i>		<i>123,9</i>	<i>104,8</i>	<i>108,9</i>	<i>111,3</i>	<i>106,8</i>	<i>107,1</i>
Кількість зареєстрованих безробітних (на кінець року)	осіб	2601	2146	3380	2500	2150	2150
<i>(у% до попереднього року)</i>		<i>122,5</i>	<i>82,5</i>	<i>157,5</i>	<i>74,0</i>	<i>86,0</i>	<i>100,0</i>
Споживчий ринок							
Обсяги роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі (у порівняних цінах) без урахування роздрібного товарообороту фізичних осіб підприємців	млн. грн.	6429,4	7524,7	7850,0	8500,0	9100,0	9700,0
<i>(у% до попереднього року)</i>	%	<i>119,7</i>	<i>117,0</i>	<i>104,3</i>	<i>108,3</i>	<i>107,1</i>	<i>106,6</i>
Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб) на 1 особу	тис. грн.	24,1	28,4	29,1	32,0	34,1	36,5

Рисунок Б.3 – Кількість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів БСМТГ

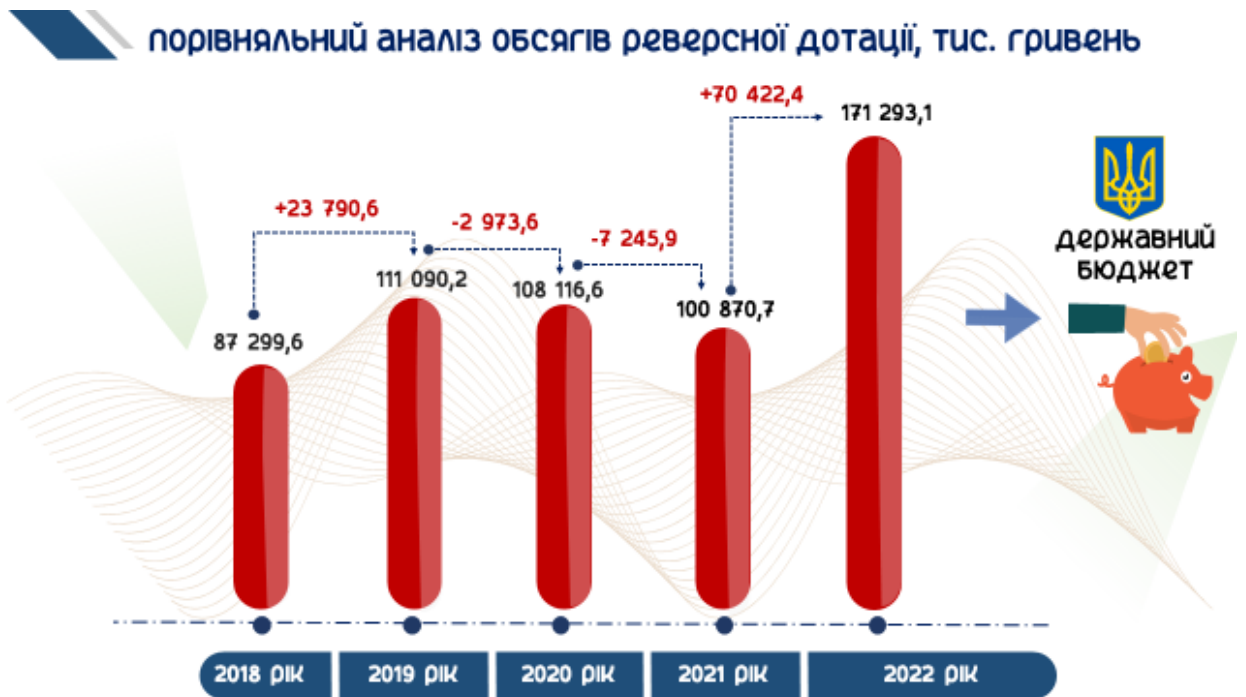

Рисунок Б.4 – Динаміка реверсної дотації БСМТГ

ДОДАТОК В

Перелік паспортів бюджетних програм на 2023 р.

Сумська міська рада
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСІВ, ЕКОНОМІКИ ТА ІНВЕСТИЦІЙ
 40004, м. Суми, вул. Британська, 21, тел. (0542) 70-03-99, факс 70-03-94,
 E-mail: mfin@smr.gov.ua, Код ЄДРПОУ 02315854

НАКАЗ

07.02.2023р. № 07 ОД

**Про затвердження паспортів
 бюджетної програми на 2023 рік**

Відповідно до частини восьмої статті 20 та пункту 18 розділу VI Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного Кодексу України, Правил складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їх виконання, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 26 серпня 2014 року № 836 «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» (зі змінами), рішення Сумської міської ради від 14 грудня 2022 року № 3309-МР "Про бюджет Сумської міської територіальної громади на 2023 рік"

НАКАЗУЮ:

Затвердити паспорти бюджетної програми місцевого бюджету на 2023 рік по головному розпоряднику бюджетних коштів Сумської міської територіальної громади - Департаменту фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради за кодами програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів (КПКВК):

- 3710160 «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах»;
  - 3717640 «Заходи з енергозбереження»;
  - 3717693 «Інші заходи пов'язані з економічною діяльністю»;
  - 3717700 «Реалізація програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ»;
  - 3718330 «Інша діяльність у сфері екології та охорони природних ресурсів»;
  - 3718340 «Природоохоронні заходи за рахунок цільових фондів»;
  - 3718600 «Обслуговування місцевого боргу»
  - 3718881 «Надання коштів для забезпечення гарантійних зобов'язань за позичальників, що отримали кредити під місцеві гарантії»;
- 3718882 «Повернення коштів, наданих для виконання гарантійних зобов'язань за позичальників, що отримали кредити під місцеві гарантії».

Директор Департаменту

С.А. Липова

ДОДАТОК Г

Паспорт бюджетної програми 3718600 «Обслуговування місцевого боргу»

... ТИМ ПІДКРЕПИ
Наказ Міністерства фінансів України 26 серпня 2014 року № 330
з урахуванням наказу Міністерства фінансів України від 29 грудня 2018 року № 3290

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ

Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради

(обслуговування державного розпорядника коштів місцевого бюджету)

07.02.2023 року № 07

ПАСПОРТ бюджетної програми місцевого бюджету на 2023 рік

1.	3700000 <small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради <small>(найменування державного розпорядника коштів місцевого бюджету)</small>	02315854 <small>(код за ЄДРПОУ)</small>
2.	3710000 <small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради <small>(найменування відповідального відомства)</small>	02315854 <small>(код за ЄДРПОУ)</small>
3.	3718600 <small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	8600 <small>(код Таксоної програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	0170 <small>(код Функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету)</small>
		Обслуговування місцевого боргу <small>(найменування бюджетної програми згідно з Таксоною програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	1853100000 <small>(код бюджету)</small>
4.	Обсяг бюджетних призначень/бюджетних асигнувань спеціального фонду 0,00 гривень.		Обсяг бюджетних призначень/бюджетних асигнувань загального фонду 1 500 809,00 гривень, у тому числі загального фонду 1 500 809,00 гривень та спеціального фонду 0,00 гривень.

5. Підстави для виконання бюджетної програми

- Конституція України; Бюджетний Кодекс України; Закон України "Про Державний бюджет України на 2023 рік"
- Наказ Міністерства фінансів України від 09.2017 № 793 "Про затвердження складових програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів"; наказ Міністерства фінансів України від 26.08.14 № 836 "Про деякі питання запровадження програмно-цільової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів";
- Положення про Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради (нова редакція), затверджене рішенням Сумської міської ради від 12 травня 2021 року № 889-МР;
- Договір міжнародної фінансової організації Північної Екологічної Фінансової Корпорації (ПЕФКО) від 23.12.2019 № ESC 6/19.
- Кредитний договір від 29 грудня 2020 року № NIP7/19S;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 № 744-Р "про залучення позики від Європейського інвестиційного банку для реалізації проєкту "Програма розвитку муніципальної інфраструктури України";
- Програма економічного і соціального розвитку Сумської міської територіальної громади на 2023 рік, затверджена рішенням Сумської міської ради від 14 грудня 2022 року № 3310-МР;
- Рішення Сумської міської ради від 14 грудня 2022 року № 3309-МР "Про бюджет Сумської міської територіальної громади на 2023 рік".

6. Цілі державної політики, на досягнення яких спрямована реалізація бюджетної програми

№ з/п	Ціль державної політики
1	Обслуговування місцевого бюджету

7. Мета бюджетної програми

Сплата зобов'язань по обслуговуванню отриманих кредитів з метою впровадження енергоефективних технологій і заходів. Строк реалізації 2023 рік

8. Завдання бюджетної програми

№ з/п	Завдання
1	Оплата відсотків за користування кредитними коштами, комісійних зобов'язань щодо обслуговування та супроводження кредиту

9. Напрями використання бюджетних коштів

№ з/п	Напрями використання бюджетних коштів	гривень		
		Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
1	2	3	4	5
1	Оплата відсотків, комісійних зобов'язань щодо обслуговування та супроводження отриманих кредитів від НЕФКО по Проект «Енергоефективна термомодернізація (капітальний ремонт) будівлі стаціонару (новий корпус, 3-х поверхова будівля) комунального некомерційного підприємства «Дитяча клінічна лікарня Святої Тройци» Сумської міської ради за адресою м. Суми, вул. Тройцька, 28»	157 286,00	0,00	157 286,00
2	Оплата відсотків, комісійних зобов'язань щодо обслуговування та супроводження отриманих кредитних коштів згідно Проекту «Підвищення енергоефективності в дошкільних навчальних закладах м. Суми»	1 343 523,00	0,00	1 343 523,00
УСЬОГО		1 500 809,00	0,00	1 500 809,00

10. Перелік місцевих / регіональних програм, що виконуються у складі бюджетної програми

№ з/п	Найменування місцевої / регіональної програми	гривень		
		Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
1	2	3	4	5
1	Програма економічного і соціального розвитку Сумської міської територіальної громади на 2023 рік	1 500 809,00	0,00	1 500 809,00
Усього		1 500 809,00	0,00	1 500 809,00

11. Результативні показники бюджетної програми

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Джерело інформації	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
1	2	3	4	5	6	7
Затрат						
1	обсяг витратів	грн.	Квитирок 2023 року. Програма економічного і соціального розвитку Сумської міської територіальної громади на 2023 рік.	1 500 809,00	0,00	1 500 809,00
Продукту						
1	кількість запланованих послуг банку за продаж та купівлю іноземної валюти	од.	Програма економічного і соціального розвитку Сумської міської територіальної громади на 2023 рік.	0,00	0,00	0,00

2	кількість залучених процент по селаті відсотків	од.	Програма економічного і соціального розвитку Сумської міської територіальної громади на 2023 рік	6,00	0,00	6,00
3	кількість залучених процент по селаті комісії	од.	Програма економічного і соціального розвитку Сумської міської територіальної громади на 2023 рік	2,00	0,00	2,00
Ефективності						
1	фактична кількість послуг банку за продаж та купівлю іноземної валюти	од.	розрахунок	0,00	0,00	0,00
2	фактична кількість процент по комісії	од.	розрахунок	2,00	0,00	2,00
3	фактична кількість процент по відсотку	од.	розрахунок	6,00	0,00	6,00
Якості						
1	Відсоток своєчасної проплати послуг банку за продаж та купівлю іноземної валюти	відс.	розрахунок	100,00	0,00	100,00
2	Відсоток своєчасної проплати відсотків	відс.	розрахунок	100,00	0,00	100,00
3	Відсоток своєчасної проплати комісії	відс.	розрахунок	100,00	0,00	100,00

Директор Департаменту фінансів, економіки та інвестицій
Сумської міської ради

ПОГОДЖЕНО:

Департаменту фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради
(Назва структурного фінансового органу)

Директор Департаменту

(підпис)

Світлана ЛІНІЮВА

(Власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Світлана ЛІНІЮВА

(Власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

ДОДАТОК Д

Рисунок Д.1 – Динаміка показників ФД за доходами

Рисунок Д.2 – Динаміка доходів за видами МБ

Рисунок Д.3 – Частка трансфертів з державного бюджету в доходах МБ

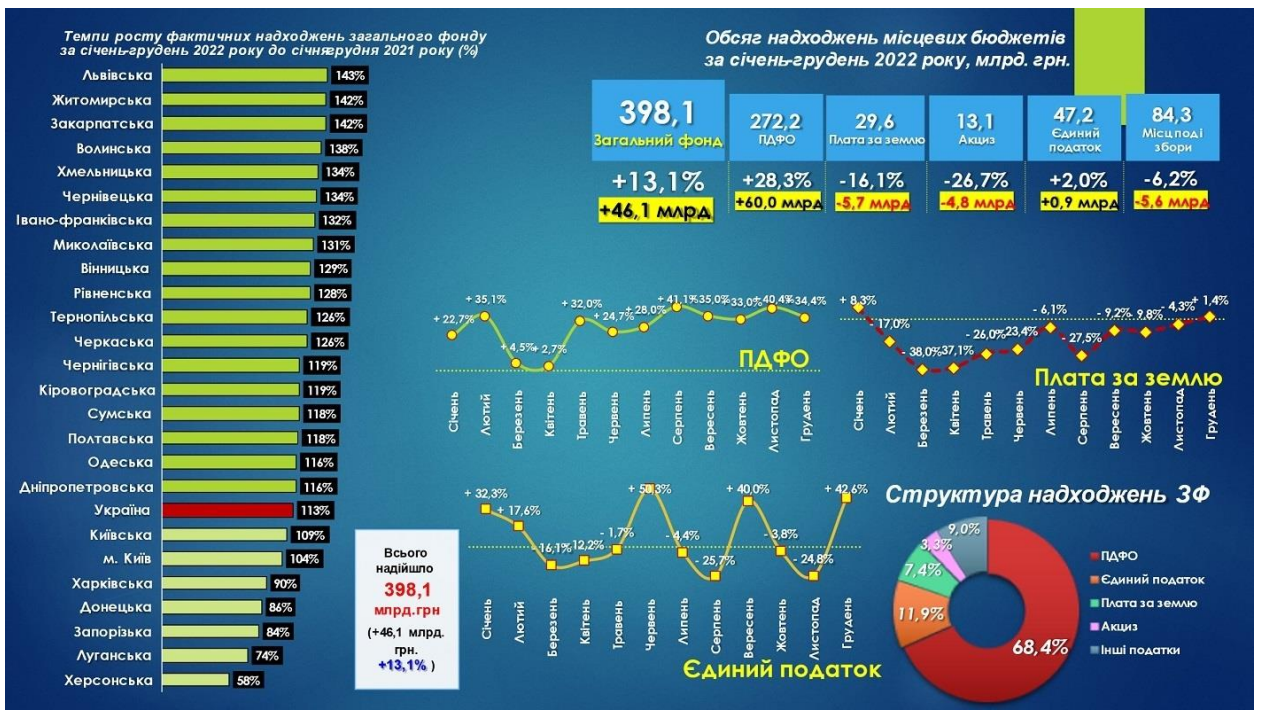

Рисунок Д.4 – Структура надходжень бюджетоутворюючих податків до доходів загального фонду МБ

Рисунок Д.5 – Динаміка видатків МБ за 2018-2022 роки

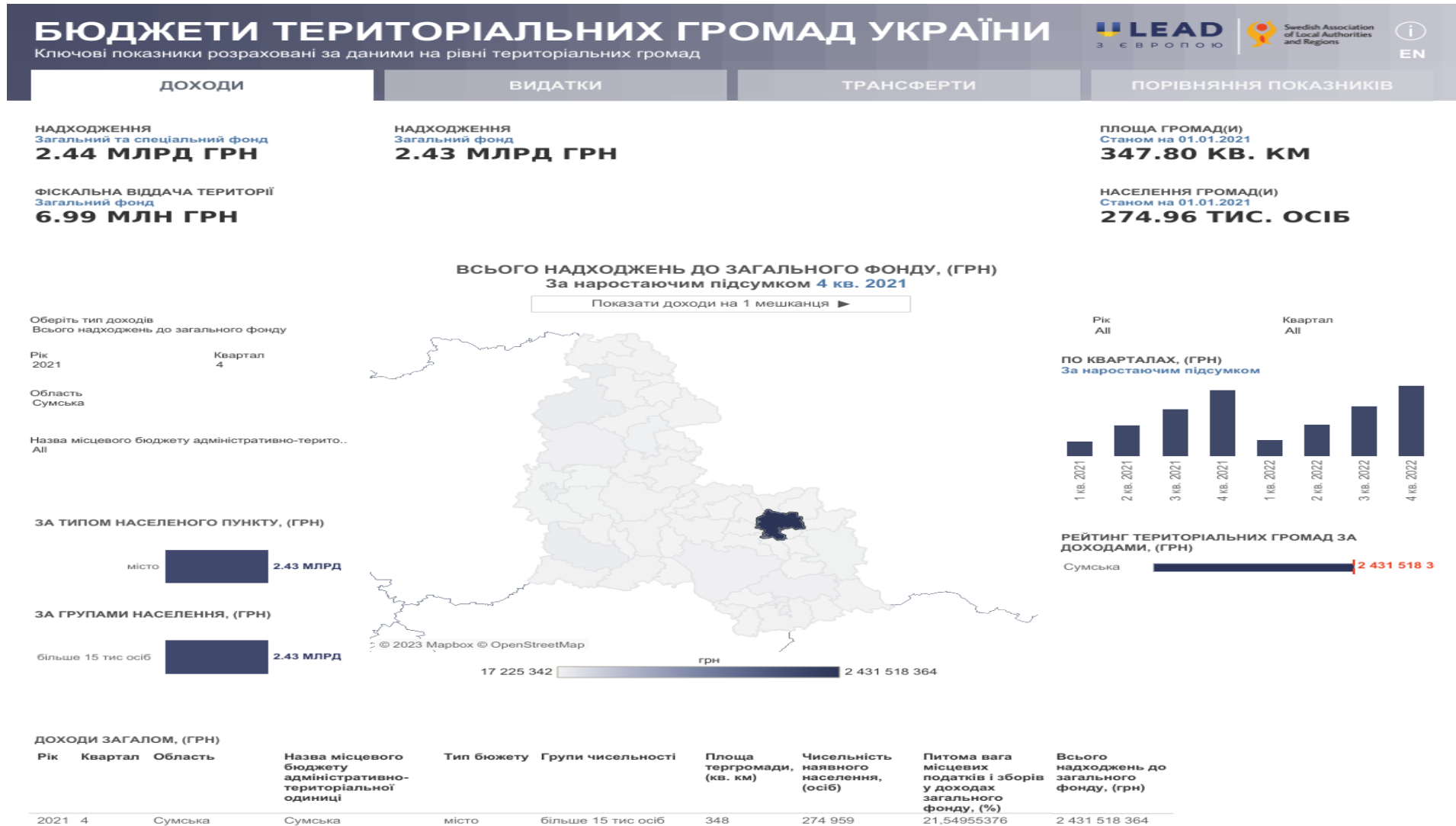

Рисунок Д.6 – Показники ФД за доходами Сумської міської ТГ за 2021 рік

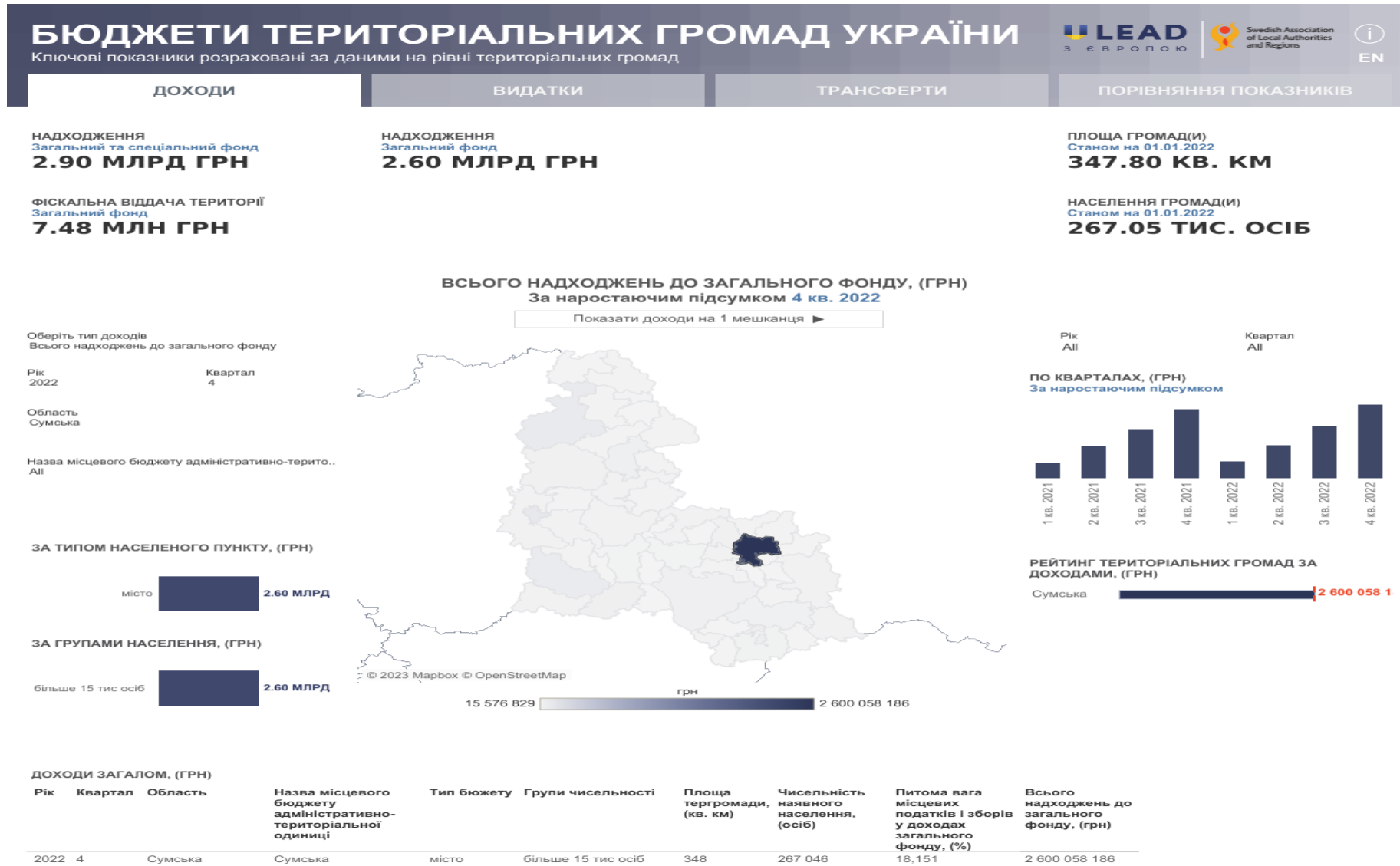

Рисунок Д.7 – Показники ФД за доходами Сумської міської ТГ за 2022 рік

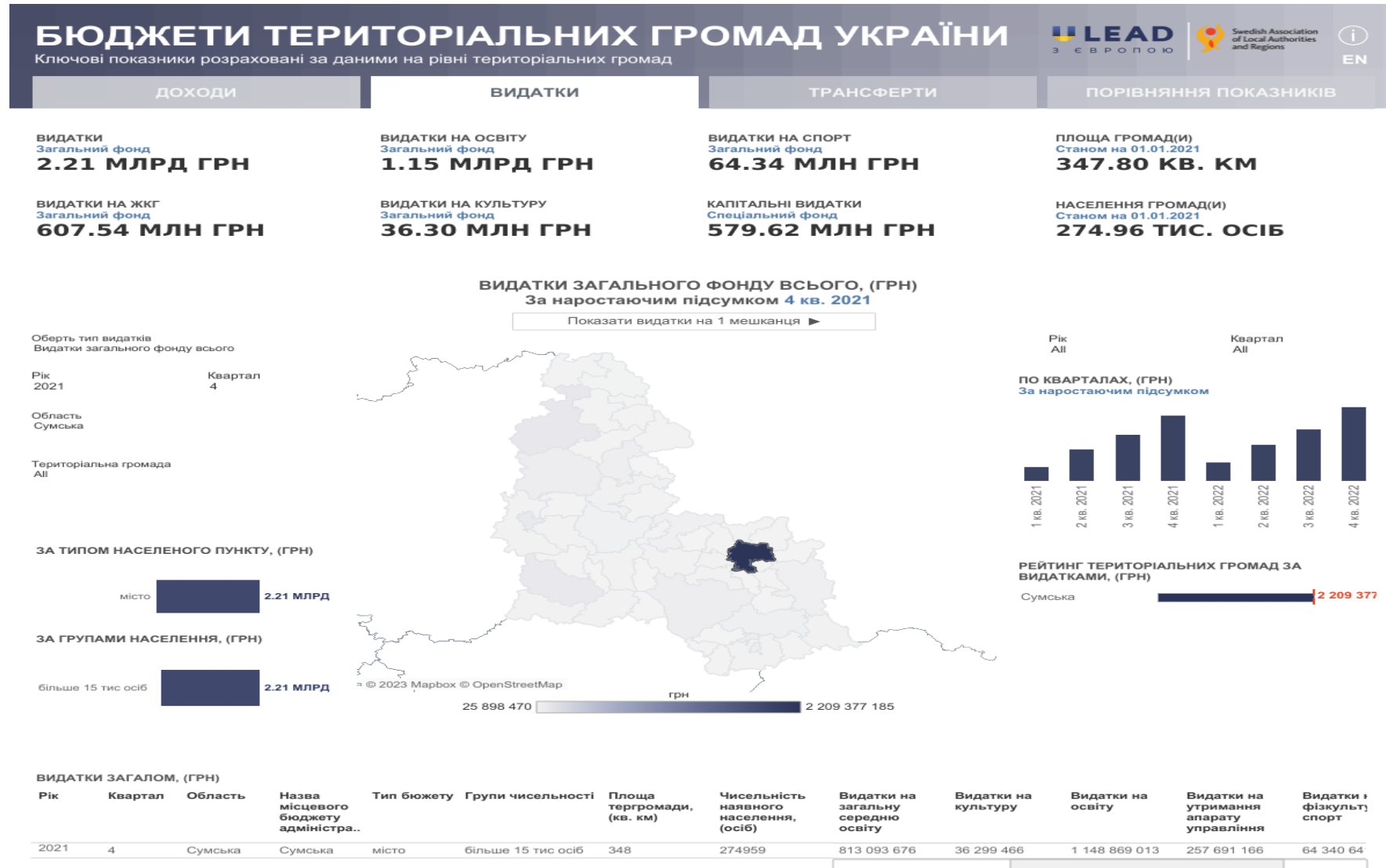

Рисунок Д.8 – Показники ФД за видатками Сумської міської ТГ за 2021 рік

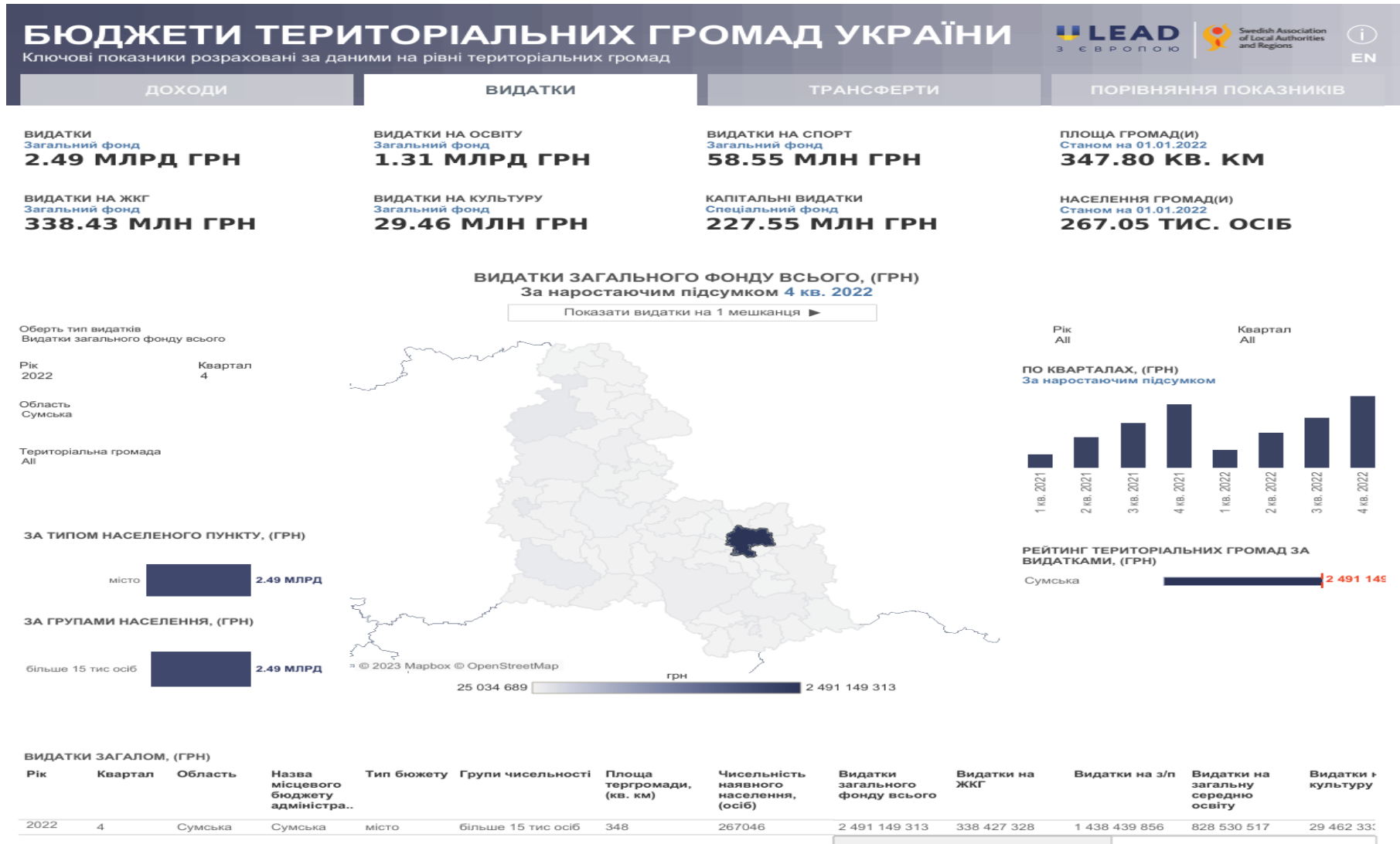

Рисунок Д.9 – Показники ФД за видатками Сумської міської ТГ за 2022 рік

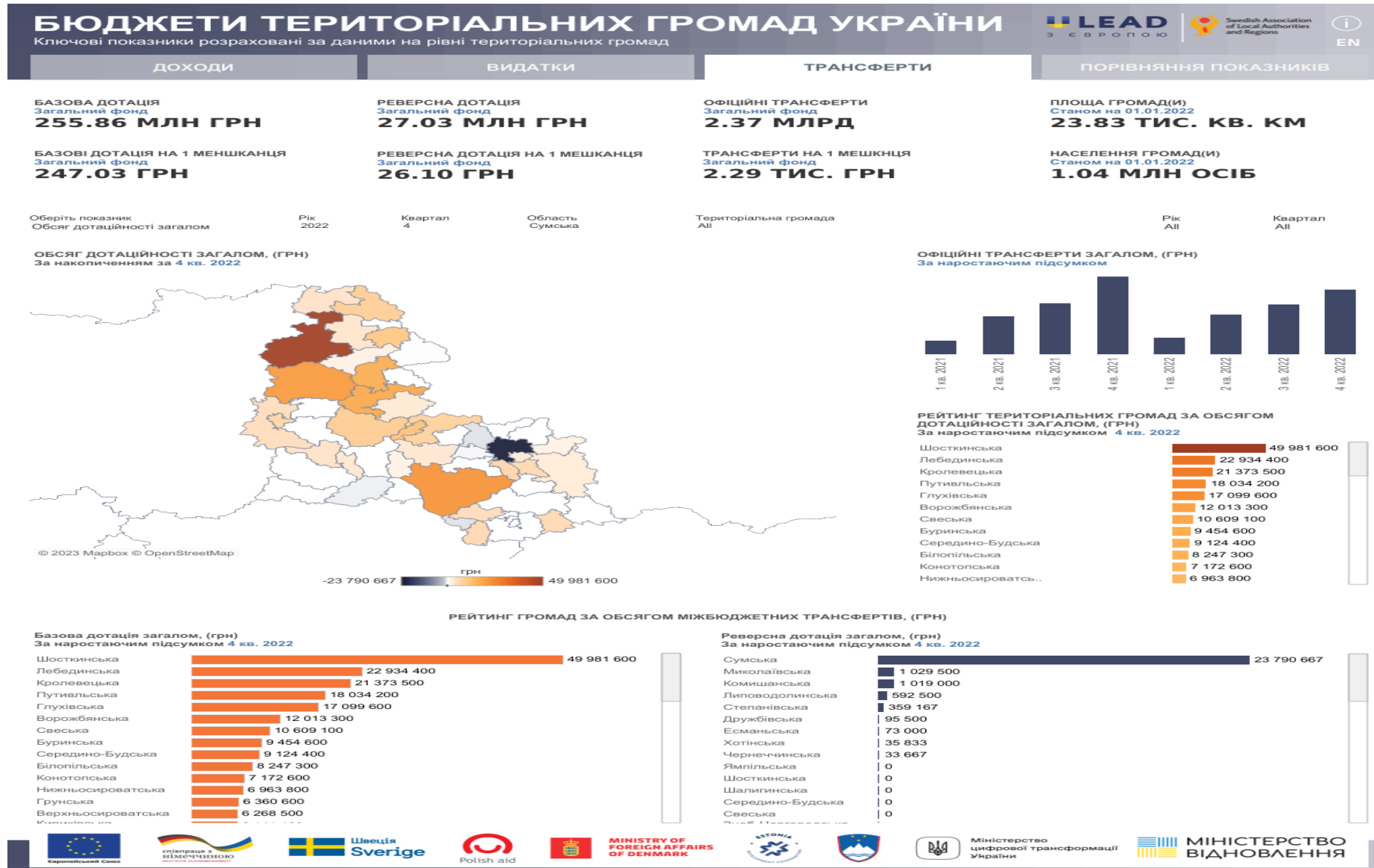

Рисунок Д.10 - Показники ФД за трансфертами Сумської міської ТГ за 2022 рік

БЮДЖЕТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Ключові показники розраховані за даними на рівні територіальних громад

LEAD
З'ЄВРОПОЮ

Swedish Association
of Local Authorities
and Regions

i
EN

ДОХОДИ

НАДХОДЖЕННЯ
Загальний фонд
8.20 МЛРД ГРН

НАДХОДЖЕННЯ НА 1 МЕШКАНЦЯ
Загальний фонд
7.91 ТИС. ГРН

ВИДАТКИ

ВИДАТКИ
Загальний фонд
8.98 МЛРД ГРН

ВИДАТКИ НА 1 МЕШКАНЦЯ
Загальний фонд
8.67 ТИС. ГРН

ТРАНСФЕРТИ

ТРАНСФЕРТИ
Загальний фонд
2.37 МЛРД ГРН

ТРАНСФЕРТИ НА 1 МЕШКАНЦЯ
Загальний фонд
2.29 ТИС. ГРН

ПОРІВНЯННЯ ПОКАЗНИКІВ

ПЛОЩА ГРОМАД(И)
Станом на 01.01.2022
23.83 ТИС. КВ. КМ

НАСЕЛЕННЯ ГРОМАД(И)
Станом на 01.01.2022
1.04 МЛН ОСІБ

Рік
2022

Квартал
4

Область
Сумська

Територіальна громада
All

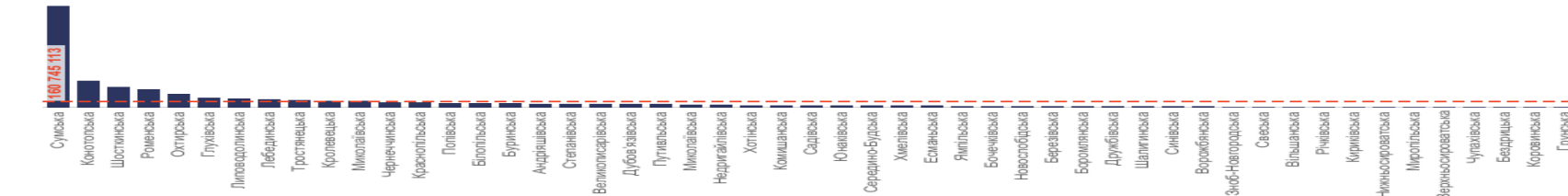
Групи чисельності
All

Тип бюджету
All

Чисельність наявного населення
1793 to 1421125

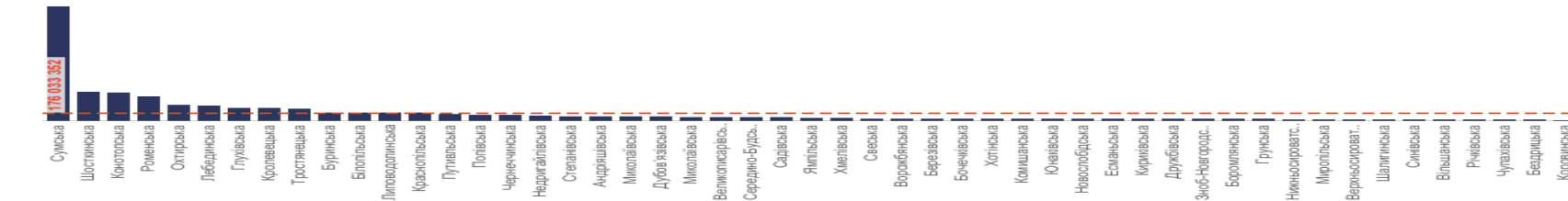
Обрати тип доходів
Всього надходжень до заг..

ВСЬОГО НАДХОДЖЕНЬ ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ, (ГРН)

Обрати тип видатків
Видатки загального фонду..

ВИДАТКИ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ ВСЬОГО, (ГРН)

Обрати тип дотації
Офіційні трансферти від ор..

ОФІЦІЙНІ ТРАНСФЕРТИ ВІД ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, (ГРН)

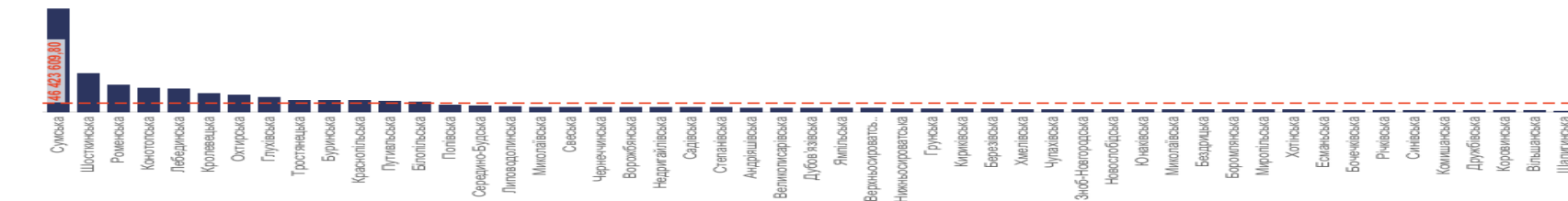

Рисунок Д.11 – Порівняння показників ФД Сумської міської ТГ

БАЧЕННЯ

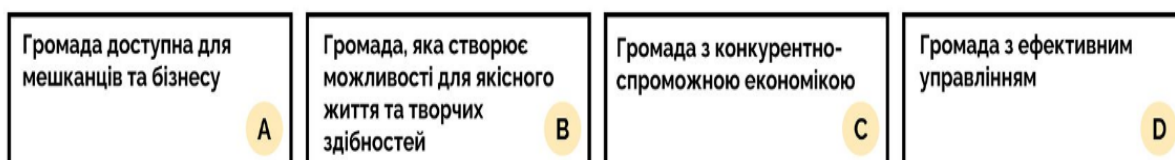
Сумська громада — це європейська спільнота, східний форпост України. Промисловий, академічний регіональний центр, який допомагає мешканцям розвиватися, реалізовувати їх творчі здібності та спортивні таланти, здобувати якісну освіту, створює можливості для гідного життя. Громада, яка приваблює туристів, інтенсивно розвиває економіку, дружня до інвесторів, де відкрити та вести бізнес можна легко та ефективно.

Стратегічні напрямки розвитку

Стратегічні цілі

Оперативні цілі

Рисунок Д.12 – Стратегія Сумської міської ТГ (фрагмент)

Стратегічна ціль А

Громада доступна для мешканців і бізнесу

Запуск міжнародного аеропорту в Сумах та електрифікація ділянки залізниці Ворожба-Суми-Тростянець-Смородино

Автоматизована оплата проїзду в громадському транспорті, оновлення рухомого складу КП СМР «Електроавтотранс»

Створення муніципальної мережі прокату велосипедів

Впровадження автоматизованої системи оплати паркування

Підтримка інноваційних стартапів

Створення мобільного застосунку «Цифровий кабінет мешканця» для покращення доступу до інформації

Стратегічна ціль В

Громада, яка створює можливості для якісного життя та розвитку творчих здібностей

Створення можливостей для вуличних тренувань та розвитку неформальних спортивних рухів: паркур, бітбокс, діджеїнг, стрітбол, ролерблейдинг, скейтбординг

Розбудова мережі захисних споруд та бомбосховищ

Розвиток інфраструктури для реабілітації жителів громади після хвороби, бойових дій, надзвичайних ситуацій

Реконструкція парків, скверів, набережних і відновлення парку культури та відпочинку імені І. М. Кожедуба

Популяризація вуличних культур та створення об'єктів вуличного мистецтва

Підтримка молодих музикантів, створення літературних просторів та популяризація читання

Будівництво об'єктів сортування та полігону для складування сміття

Оновлення житлового фонду, модернізація систем водопостачання та водовідведення

Стратегічна ціль С

Громада з конкурентноспроможною економікою

Створення інфраструктури для розвитку бізнесу та підприємництва

Розвиток центру підтримки бізнесу

Запровадження механізмів участі у фінансуванні проєктів економічного розвитку громади (компенсації відсотків за кредитами, державно-приватне партнерство тощо)

Розвиток туристично-інформаційної інфраструктури

Створення та оновлення екскурсійних маршрутів, туристичних застосунків, 3D-екскурсій тощо

Стратегічна ціль D

Громада з ефективним управлінням

Сприяння участі громадян у розподілі частки бюджету громади

Залучення мешканців до ухвалення управлінських рішень через публічні консультації

Діджиталізація адміністративних послуг громади

Розвиток цифрових компетенцій посадових осіб

Планування інноваційного та сталого розвитку громади

Розробка та впровадження системи моніторингу Стратегії розвитку громади

Рисунок Д.13 – Стратегічні цілі Сумської міської ТГ

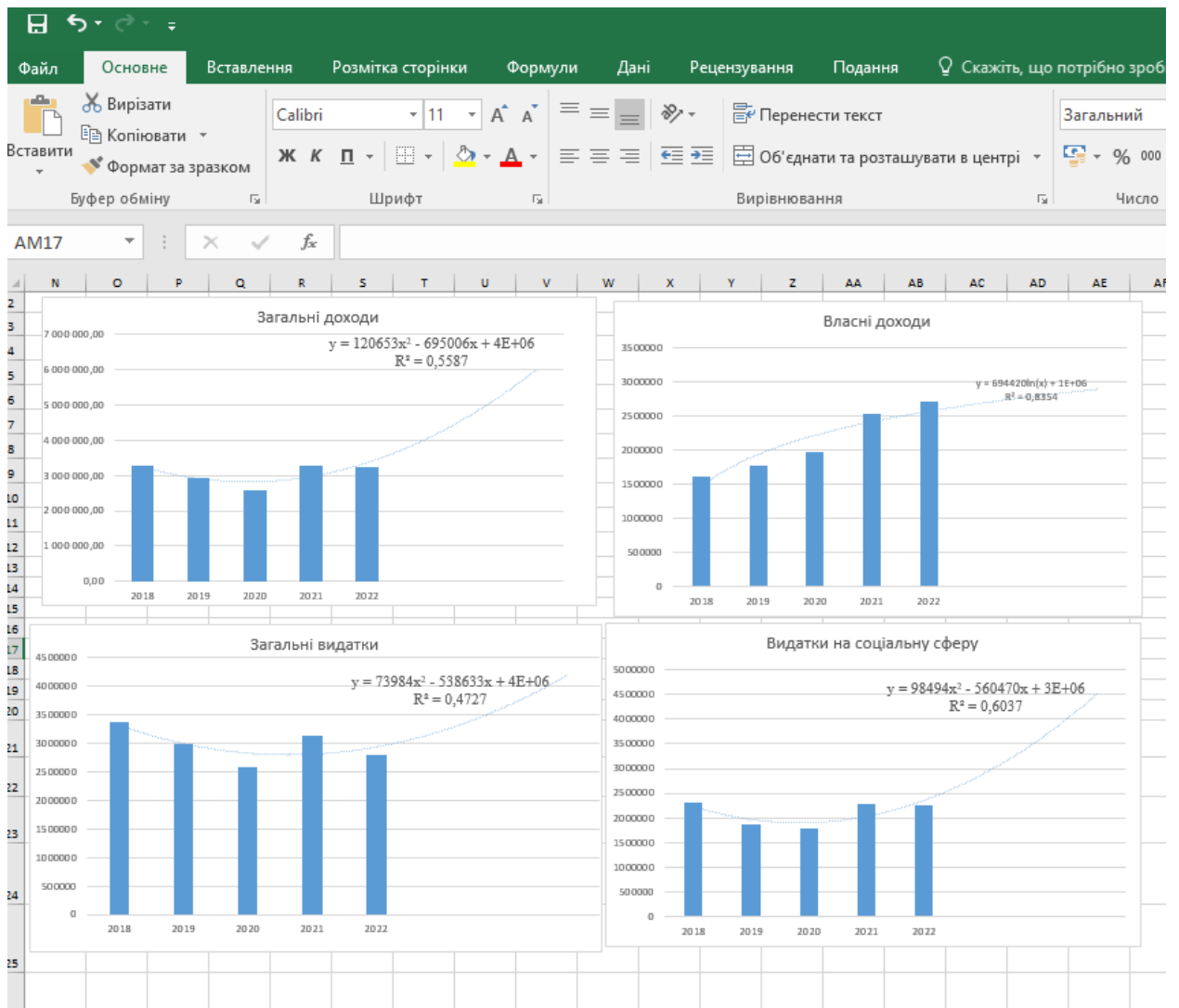

Рисунок Д.14 – Застосуванням комп'ютерної програми Microsoft Excel